

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas
Socialinės politikos katedra

Toma Sakapilvytė

Socialinės politikos magistrantūros studijų programa

Jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybių vertinimas

Magistrantūros baigiamasis darbas

Darbo vadovė: doc. dr. R. Brazienė

Vilnius

2021

TURINYS

SANTRAUKA	3
SUMMARY	4
ĮVADAS	5
1. JAUNIMO APSIRŪPINIMO BŪSTU BEI DALYVAVIMO DARBO RINKOJE TEORINĖS PRIELAIDOS	7
1.1 Jaunimo samprata	7
1.2 Jaunų žmonių amžiaus grupei, priklausančių asmenų demografinės tendencijos	7
1.3 Jaunimo apsirūpinimą būstu lemiantys veiksniai	9
1.3.1 Šeimyninė padėtis ir socialinis statusas	9
1.3.2 Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje	12
1.3.3 Būsto rinkos tendencijos	18
2. LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽIMTUMO IR BŪSTO POLITIKOS REGLAMENTAVIMAS	26
2.1 Lietuvos Respublikos būsto politikos reglamentavimas	26
2.2 Lietuvos Respublikos jaunimo užimtumo politikos reglamentavimas	30
2.3 Teorinės darbo dalies apibendrinimas	32
3. JAUNIMO DALYVAVIMO DARBO RINKOJE IR BŪSTO ĮSIGYJIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO TYRIMAS	33
3.1 Tyrimo metodika	33
4. JAUNIMO DALYVAVIMO DARBO RINKOJE IR BŪSTO ĮSIGYJIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO REZULTATAI	36
4.1 Kiekybinės tyrimo dalies rezultatai	36
4.2 Kokybinės tyrimo dalies rezultatai	45
IŠVADOS	53
REKOMENDACIJOS	54
LITERATŪRA	55
ŠALTINIAI	62
PRIEDAI	64

SANTRAUKA

Lietuvoje kaip ir daugumoje Europos Sąjungos valstybių jaunimas vis dar išlieka viena labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių darbo rinkoje. Taip pat pastebimas mažėjantis namų savininkų, šioje amžiaus kategorijoje, skaičius bendroje šalies populiacijoje. Magistro baigiamojo darbo objektas – jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybės. Magistro baigiamojo darbo tikslas – įvertinti jaunimo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti tinkamu būstu. Siekiant užsibrėžto tikslo, atliktas dviejų etapų tyrimas: statistinė duomenų analizė bei kokybinis pusiau struktūruotas interviu. Pusiau struktūruoto interviu duomenys buvo analizuojami turinio analizės (content analysis) metodu, naudojant MAXQDA 2018 programą. Statistinė duomenų analizė buvo atliekama naudojant SPSS Statistics programą. Statistinės duomenų analizės bei pusiau struktūruoto interviu pagrindu atliktas tyrimas leido nustatyti kokias galimybes jaunimas turi dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti tinkamu būstu, bei tai lemiančias priežastis. Apibendrinus tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad jaunimas gyvenantis regionuose statistiškai reikšmingai nepalankiau vertina savo galimybes įgyti nuosavą būstą lyginant su jaunimu, gyvenančiu didžiuosiuose šalies miestuose. Taip pat nustatyta, jog jaunimo tarpe moterys statistiškai reikšmingai rečiau jaučia nerimą dėl galimybės prarasti darbą nei vyrai. Taip pat tyrimu nustatyta, aukštasis išsilavinimas statistiškai reikšminga koreliuoja su nuosavybės turėjimu, asmenys įgiję aukštąjį išsilavinimą dažniau tampa savininkais. Tyrimu taip pat nustatyta, jog jaunimas gyvenantis su tėvas statistiškai reikšmingai prasčiau vertina savo galimybe ateityje įgyti nuosavą gyvenamąjį būstą. Rezultatų analizė atskleidė, jog regionuose gyvenantis jaunimas jaučia didesnę nerimą dėl galimybės prarasti darbo vietą nei miestuose gyvenantieji. Nustatyta, jog jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje ir būsto įsigijimo galimybėms įtakos turi: vykdomos regioninės politikos iniciatyvos, motyvacija, išsilavinimas, šeimyninė, finansinė padėtis. Gauti tyrimo duomenys gali būti naudojami tobulinant socialinės politikos mechanizmus nukreiptus į jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei apsirūpinimo būstu galimybių plėtrą.

SUMMARY

In Lithuania, as in most European Union countries, young people still remain one of the most vulnerable groups of society in the labor market. There is also a declining number of homeowners in this age category as part of the overall population of the country. The object of this master's thesis is the participation of young people in the labor market and their possibilities of acquiring housing. The goal of this master's thesis is to assess the opportunities of young people to participate in the labor market and to acquire suitable housing. To achieve the set goal, a two-stage study was conducted: statistical data analysis and a qualitative semi-structured interview. The data of the semi-structured interviews were analyzed via the content analysis method by using the MAXQDA 2018 program. Statistical data analysis was performed using the SPSS Statistics program. Based on statistical analysis and semi-structured interviews, the study identified what opportunities there are for young people to participate in the labor market and to provide themselves with adequate housing, as well as the reasons leading to this. While summarizing the results of the study, it became clear that young people living in rural areas are statistically significantly more likely to evaluate their opportunities to acquire their own housing as unfavorable, compared to young people living in major cities of the country. It was also found that among young people, women were statistically significantly less likely to worry about losing their job than men. The study also found that higher education statistically significantly correlates with home ownership, and that individuals with higher education are more likely to become homeowners. The study also found that young people living with their parents were statistically significantly more likely to rate their ability to acquire their own housing in the future as unfavorable. Analysis of the results revealed that young people living in the regions are more concerned about the possibility of losing their jobs than those living in cities. It has been established that the participation of young people in the labor market and the possibilities of acquiring housing are mostly influenced by ongoing regional policy initiatives, motivation, education, family, and financial situation. The obtained research data can be used to improve social policy mechanisms aimed at the development of youth participation in the labor market and access to housing.

IVADAS

Aktualumas: Vienodų galimybių užtikrinimas visoms asmenų grupėms yra vienas svarbiausių demokratinės valstybės uždavinių. Lygių galimybių užtikrinimas yra įtvirtintas ir LR Konstitucijos (1991) 29 straipsnyje „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.“. Kalbant apie būsto bei darbo rinkos sektorius, galima pastebėti, jog juose vis dar yra itin pažeidžiamų grupių, kurios neturi lygių galimybių - viena jų yra jaunimas. Jaunimo pažeidžiamumą sąlygoja amžius, profesinės kvalifikacijos bei patirties stygius, kurių pasėkoje šie asmenys dažniau nei kitų amžiaus grupių atstovai susiduria su sunkumais integruojantis į darbo rinką (Žalimienė, Vareikytė, Lazutka, 2007). Kaip galima pastebėti, jaunimo integracija į darbo rinką gali būti laikomas vienu pagrindinių sėkmingą integraciją į visuomenę lemiančių veiksnių. Jaunimo užimtumas bei darbo santykiai sąlygoja ekonominio savarankiškumo atsiradimą taip pat skatina profesinį tobulėjimą (p. 108). Kaip jau ir minėta jaunimas gali būti kategorizuojamas kaip gyventojų grupė, kurios integracijos į darbo rinką procesai kelia įvairių socialinių problemų. (Trumpickaitė, Spiriajevas, 2020). Sunkesnė integracija į darbo rinką dažnu atveju tampa priežastimi, dėl kurios jaunimas negeba apsirūpinti tinkamu gyvenamuoju būstu. Būsto politika tai pat gali būti laikytina viena iš svarbiausių socialinės politikos sričių, nes sprendžia žmogaus gyvenimo kokybės bei pagrindinių poreikių patenkinimo problemą. S. Bertolini ir M. Filandri 2016 m. atliktame tyrime nustatyta, jog kuo šalyse daugiau būsto savininkų, tuo mažesnė BVP dalis skiriama socialinei apsaugai (1 priedas). Kaip galima pastebėti, jaunimo galimybės apsirūpinti tinkamu gyvenamuoju būstu yra nulemtos daugybės tarpusavyje susijusių veiksnių. Tai ar jaunimas pradės savarankišką gyvenimą ir paliks tėvų namus priklauso nuo jų ekonominės nepriklausomybės, darbo rinkos tendencijų, dalyvavimo švietimo sistemoje, šalyje vykdomų užimtumo bei būsto politikos programų, būsto rinkos tendencijų.

Jaunimo galimybės apsirūpinti būstu tapo itin aktuali problema po pasaulinės ekonominės krizės, kuomet pradėti fiksuoti mažesni jaunimo užimtumo skaičiai ir kilo būsto nuomos bei įsigijimo kainos. Ko pasėkoje pasireiškė prastesni jaunimo apsirūpinimo būstu rodikliai, prastesnės gyvenimo sąlygos. Lietuvoje būsto politikos klausimas tapo itin aktualus tik po 2016 m. LR Seimo rinkimų, kuomet valdančiąją daugumą užsitikrinusi Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga nusprendė, jog reikia plėsti paramos būstui įsigyti mechanizmą, remiant jaunas šeimas, norinčias apsigyventi regionuose. Tačiau nors jaunimas ir yra viena iš labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, įvestos pagalbos priemonės retai tenkina jaunimo poreikius. Analizuojant statistinius duomenis pastebima tendencija, jog jaunimas vis rečiau tampa privataus būsto savininkais, o tai ir yra viena didžiausių socialinės politikos problemų.

Darbo naujumas: Jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybes savo darbuose analizavo ne vienas užsienio mokslininkas tarp jų ir K. Kolb, N. Skopek, H-P. Blossfeld, (2013), bei Filandri ir Olagnero (2014). Šie autoriai savo darbuose tyrinė jaunimo apsirūpinimo būstu ir socialinės kilmės sąsajas. Lietuvoje tyrimų jaunimo apsirūpinimo būstu tematika nėra daug, nors R. Brazienė, A. Žilys (2018) atliko tyrimą, kuriame nustatė pagrindinius jaunimo galimybes apsirūpinti būstu lemiančius veiksnius išsilavinimą, šeimos finansinę, socialinę padėtį, bei būsto rinkos tendencijas, šiai temai vis dar nėra skiriama pakankamai dėmesio.

Darbo tikslas: įvertinti jaunimo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti būstu.

Darbo objektas: jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje ir būsto įsigijimo galimybės.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti teorinius jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei apsirūpinimo būstu aspektus.
2. Išanalizuoti LR jaunimo užimtumo bei būsto politikos reglamentavimą.
3. Išanalizuoti jaunimo demografinės kaitos tendencijas.
4. Ištirti kokie veiksniai daro įtaką jaunimo dalyvavimui darbo rinkoje bei galimybėms apsirūpinti būstu.
5. Pateikti jaunimo apsirūpinimo būstu politikos tobulinimo rekomendacijas.

Reikšmė socialinei politikai: Šis darbas gali būti reikšmingas siekiant socialinės politikos būsto srityje progreso, nes atskleidžia pagrindines šalyje vyraujančias jauno amžiaus asmenų lygių galimybių problemas. Darbe nustatytos jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybes ribojančios priežastys gali būti svarbiu svertu formuojant tolimesnę šalies socialinę politiką.

Darbo metodai: 1. Literatūros ir kiekybinė, antrinių anketinės apklausos duomenų analizė. 2. Kokybinė tyrimo rezultatų analizė. Atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šie metodai yra laikomi, suteikiančiais daugiausiai informacijos, duomenų rinkimo (gavimo) metodais.

Darbo struktūra: magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, (3) skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros bei teisės aktų sąrašai, priedai bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. Darbo apimtis – (67) puslapiai, pateiktos (22) lentelės, (13) paveikslai. Naudotos literatūros sąrašą sudaro (49) mokslinės publikacijos, tarp jų (35) publikacijų užsienio kalba ir (14) publikacijų lietuvių kalba, (6) šaltinių, bei (8) LR teisės aktai, (7) priedai.

1. JAUNIMO APSIRŪPINIMO BŪSTU BEI DALYVAVIMO DARBO RINKOJE TEORINĖS PRIELAIIDOS

RINKOJE TEORINĖS PRIELAIIDOS

Šiame skyriuje bus analizuojamos jaunimo apsirūpinimo būstu bei dalyvavimo darbo rinkoje teorinės prielaidos. Jaunimo samprata, demografinės tendencijos, apsirūpinimą gyvenamuoju bei jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiantys veiksniai.

1.1 Jaunimo samprata

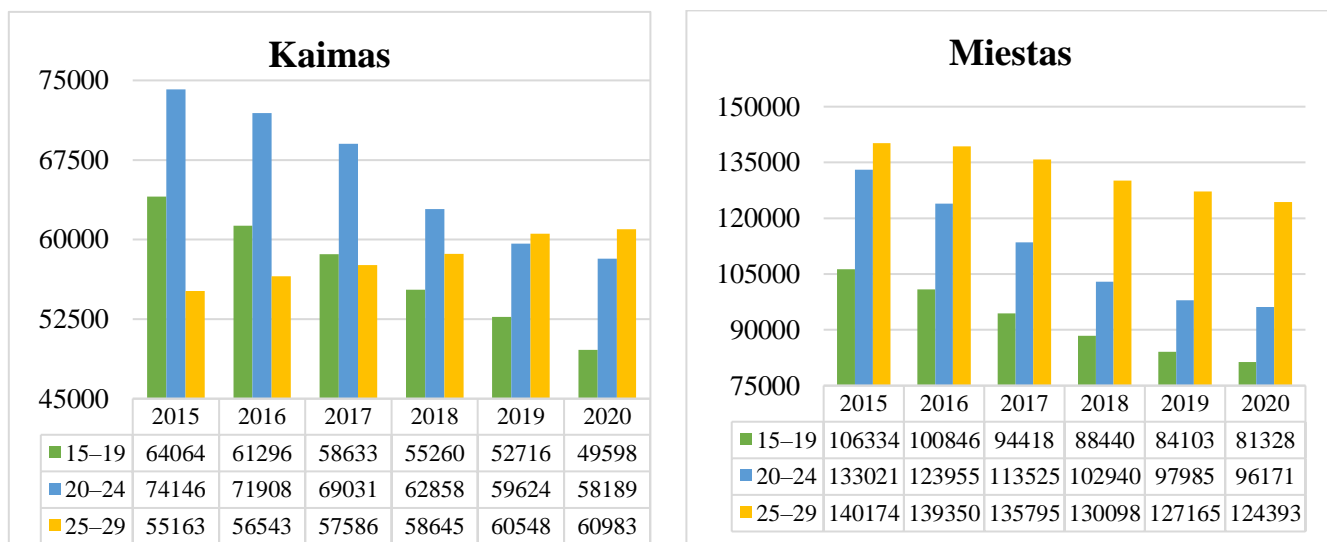
Prieš pradėdant analizuoti jaunimo apsirūpinimo būstu prielaidas visų pirma vertėtų apibrėžti jaunimo sampratą. Mokslinėje literatūroje galima pastebėti keletą jaunimo apibrėžčių t.y jaunimas kaip amžiaus kategorija bei jaunimas kaip asmens savarankiškumo pradžia. Kaip pastebima, nacionaliniame Lietuvos kontekste Jaunimo kaip amžiaus kategorijos apibūdinimas yra reglamentuotas Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2018), kuriame apibrėžta, kad jaunimu šalyje laikomi asmenys priklausantys amžiaus grupei nuo 14 m. iki 29 m.. Tačiau, kaip galima pastebėti, jaunimo traktavimas šalyje yra skirtingas. Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas jaunimo kategorijai priskiria asmenis nuo 16 metų, o ne nuo 14 metų. Tuo tarpu J. J Arnett (2006) savo darbe tvirtina, jog apibrėžiant jaunimo sampratą reikia atsižvelgti į tai, ne tik į amžiaus intervalą, bet ir formalius socialinės struktūros pokyčius. Autoriaus teigimu, kadangi jaunimas vis vėliau palieka švietimo sistemą, kuria šeimas, pradeda savarankišką gyvenimą, negalima jo apibrėžti kaip vienos nekintančios amžiaus grupės (p.111). Toliau šiame darbe bus analizuojami jaunimo kaip tam tikros, savarankišką gyvenimą siekiančios pradėti gyventojų grupės – jaunimo demografinės tendencijos šalyje bei jų galimybės įgyti gyvenamąjį būstą ir jas lemiantys veiksniai.

1.2 Jaunų žmonių amžiaus grupei, priklausančių asmenų demografinės tendencijos

Moksliniuose straipsniuose yra pastebima, jog Lietuvos demografinė raida per pastarąjį ketvirtį amžiaus keitėsi ganėtinai sparčiai. „Nuo XX a. paskutinio dešimtmečio pasikeitė pagrindiniai demografiniai procesai ir dariniai (gyventojų migracija, gimstamumas, šeimos struktūra) bei gyventojų sociodemografinės struktūros (amžiaus, išsilavinimo, tautybės)“ (Stankūnienė, Baublytė, Žibas, Stumbrys, 2016, p. 9). Lietuvos visuomenės gyventojų struktūra kinta dėl gyventojų senėjimo tendencijų didelių emigracijos rodiklių ir kitų šiuolaikinių nacionalinių bei globalių veiksnių (Stankūnienė, Baublytė, Žibas, Stumbrys, 2016, p.15). Toliau šiame straipsnyje bus analizuojamos jaunimo demografinės tenden-

cijos Lietuvoje. Atsižvelgiant į anksčiau jau minėtą, skirtingą jaunimo, kaip amžiaus kategorijos, traktavimą toliau šiame skyriuje bus analizuojami demografinių pokyčių tendencijos 15-19m., 20-24m., 25-29m. amžiaus kategorijose. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis 2015-2020 m. šių amžiaus kategorijų asmenų skaičius bendroje šalies populiacijoje mažėja. Jaunimo demografinės kaitos tendencijos mieste bei kaime vaizduojamos (1 pav.).

Jauno amžiaus žmonių visose amžiaus kategorijose mažėja (1 pav.). Didžiausias mažėjimas fiksuojamas 15-19m. amžiaus kategorijose, jų skaičius miestuose mažėjo sparčiausiai. Šias tendencijas galima sieti su mažėjančiu gimstamumo lygiu ir vis dar dideliu emigracijos mastu. Tai, jog jauno amžiaus žmonių Lietuvoje mažėja yra susiję ir su tuo, jog daugėja savanoriškos bevaikystės atvejų. Kaip pastebi Gedvilaitė- Kordušienė, Tretjakova, Ubarevičienė (2019, p.116), jauniausias kartas labiausiai palietė nuo praėjusio šimtmečio dešimtojo dešimtmečio prasidėjusi šeimos transformacija“. Transformacijos metu, laisvėjo kultūrinės normos, kaip pirmosios partnerystės forma įsitvirtino kohabitacija – gyvenimas nesusituokus (Maslauskaitė, 2009).

1 pav. Jaunimo skaičiaus kaita Lietuvos kaimuose bei miestuose pagal amžiaus kategorijas

(Šaltinis: grafikas sudarytas autorės, remiantis Lietuvos Statistikos Departamento duomenimis 2020)

Analizuojant demografines jaunų asmenų tendencijas kaimiškose vietovėse, pastebimos panašios tendencijos, kaip ir miestų atveju. Sparčiausiai mažėja 15-19 m. amžiaus kategorijai priklausančių asmenų skaičius. Tačiau, analizuojant kaimo vietovėse gyvenančio jaunimo demografinės tendencijas, pastebimas ir teigiamas pokytis 25-29 m. amžiaus kategorijoje, šių asmenų skaičius nuo 2016 m. ėmė augti ir turi teigiamą tendenciją. Šias tendencijas galima būtų sieti su vykdomomis būsto politikos

priemonėmis, kai remiamos šeimos, kurios keliasi gyventi į regionus, o būtent šios amžiaus grupės atstovai dažniausiai yra sukūrę šeimas, turi vaikų ir gali pretenduoti į paramą būsto įgijimui.

Apibendrinant galima teigti, jog jauno amžiaus žmonių demografinės tendencijos turi neigiamą pokyčio dinamiką. Šių rodiklių priežastimi yra šių dienų gyvenimo būdo kaita: bevaikystė, ilgesnis dalyvavimas švietimo sistemoje ir vėlyvas vaikų susilaukimas, šeimos modelio kaita, migracija.

1.3 Jaunimo apsirūpinimą būstu lemiantys veiksniai

Analizuojant jaunimo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti tinkamu būstu galima remiantis M. Weberio dar 1920-aisiais metais suformuota gyvenimiškų galimybių koncepcija. Ši koncepcija iš esmės apibrėžia kaip esant tam tikriems gyvenimiškiems veiksniams tikėtina, pakrups asmens gyvenimas. Šia teorija teigiama, jog asmens galimybės yra tiesiogiai susijusios su socialine ir ekonomine individo padėtimi. M. Weberio teorijoje kaip svarbūs veiksniai išskiriami: socialinis statusas, socialinis mobilumas, socialinė lygybė. M. Weber teigimu, rinka lemia asmenų gyvenimo galimybes. Galimybės remiantis šia teorija gali būti suprantamos kaip šansai, kuriuos individas turi dalintis socialiai sukurtais ekonominėmis ar kultūrinėmis „gėrybėmis“, kurios paprastai egzistuoja bet kurioje visuomenėje. Autoriaus teigimu, socialinė padėtis tiesiogiai susijusi su asmens galimybėmis, o nelygybė atsiranda dėl skirtingo asmens priėjimo prie rinkai svarbaus turto (Breen, 2004).

Prieš pradėdant analizuojant jaunimo apsirūpinimo būstu galimybes, verta aptarti galimas būsto įgijimo formas. Analizuojant mokslinę literatūrą, galima pastebėti, jog daugumoje pasaulio valstybėje yra renkama tarp nuosavo ir nuomojamo būsto alternatyvų. D. Špalková ir J. Spalek (2020) teigia, jog tam ar asmuo rinksis nuomotį, ar įsigyti nuosavą būstą įtakos turi daugybė veiksnių, tačiau jų teigimu didžiausią įtaką šiam apsisprendimui turi socialiniai, ekonominiai veiksniai bei demografinė šalies sudėtis. Kiek detalesnę veiksnių, darančių įtaką jaunimo apsirūpinimo būstu formoms išskyrė R. Brazienė, A. Žilys (2018), kurie socialinius, ekonominius bei demografinius veiksnius išskaidė į smulkesnes grupes. Autorių teigimu perėjimas į savarankišką gyvenimą iš esmės yra kompleksinis procesas sąlygojamas tokių veiksnių: kaip užimtumo statusas, tęsiamas arba jau įgytas išsilavinimas, šeimyninis statusas bei prigimtinės šeimos socialinė padėtis taip pat įtakos turi ir šalyje susiklosčiusios būsto rinkos tendencijos. Šiame skyriuje toliau bus analizuojami šių veiksnių įtaka jaunimo apsirūpinimui būstu.

1.3.1 Šeimyninė padėtis ir socialinis statusas

Šeimos reikšmė jauno asmens socialinei gerovei taip pat ir gebėjimui apsirūpinti būstu aptariama ir mokslinėje literatūroje. M. Filandri ir S. Bertolini (2016) teigimu jaunam asmeniui tėvai gali padėti

keliasi būdais: visų pirma, jie gali pasidalinti savo turimais ištekliais ir taip suteikti galimybę įgyti būstą. Visų antra, šeima gali apsaugoti nuo nestabilumo darbo rinkoje be būsto rinkos nelankstumo. Autorių teigimu, būtent nuo kilmės šeimos suteikto pradinio kapitalo priklauso ar jaunas asmuo gali siekti įgyvendinti didžiausias karjeros ambicijas, kurios dažnu atveju glaudžiai siejasi su dažnu migravimu šalies viduje arba už jos ribų (Filandri, Bertolini, 2016, p. 146). Šeima padeda ne tik ekonomiškai įsigyti būstą, bet taip pat perduoda kultūrinės vertybes, skatinančias perėjimą prie namų nuosavybės. Kaip pastebi Filandri, Bertolini, (2016), jog santykinis būsto bei kredito rinkų nelankstumas reiškia tai, jog dauguma jauno amžiaus asmenų, ypač žemesnių socialinių grupių, siekdami apsirūpinti būstu, pagrinde remiasi šeimos palaikymu bei ištekliais.

K. Kolb, N. Skopek, H-P. Blossfeld, (2013) taip pat tvirtina kad ryšys tarp jaunų žmonių socialinės kilmės ir būsto vartojimo tyrimuose dažniausiai paremtas dviem mechanizmais: ekonomine parama ir socializacija. Autoriai pabrėžia, jog vidurinei klasei priklausantys asmenys dažniau apsirūpina kokybiškesniu būtu, gyvena privačiuose namuose tuo tarpu silpnesnės visuomenės klasės šeimose augęs jaunimas dėl ribotų finansinių galių ir menkos tėvų pagalbos dažniau gyvena mažiau saugumo garantuojančiame nuomojamuose būstuose. Taip pat autoriai pabrėžia, kad būsto nelygybė visgi yra dvimatis reiškinys. Autorių atlikta analizė parodė, kad socialinių ir ekonominių veiksnių įtaka, būsto savininkui ir būsto vertei, gali labai skirtis šalies viduje. K. Kolb, N. Skopek, H-P. Blossfeld (2013) mintims antrina ir Lenartz, Helbrech, (2018, p. 325) kurių atlikto tyrimo metu kalbinti asmenys taip pat teigė, jog svarstydami nuosavo būsto įsigijimo galimybę remsis ne tik savo sukauptomis santaupomis ar bankų paskolomis, bet ir tėvų finansine parama.

Filandri ir Olagnero (2014) atliktas tyrimas taip pat parodė, šeimos socialinės klasės įtaką asmens apsirūpinimui būstu bei bendrai asmens gerovei. Tyrėjų 2014 m. atliktame tyrime nustatytas tiesioginis tėvų socialinės klasės poveikis jaunimo gyvenamosioms sąlygoms bei bendrai gerovei. Nustatyta, jog vidurinėsios klasės atstovai dažniau nei kiti apsirūpina geresnės kokybės būstu.

Moksliniai tyrimai atskleidžia, jog jaunimo apsirūpinimas būstu glaudžiai siejasi ir su šeimos modeliu. Pastebima, jog asmenys, kurie didžiąją savo gyvenimo dalį gyveno tik su vienu iš tėvų, kur kas rečiau geba apsirūpinti būstu už asmenis gyvenusius pilnose šeimose (Coulter 2016). Mokslininkai ir politikos formuotojai yra susirūpinę, kad jaunų suaugusiųjų būsto galimybės tampa vis labiau priklausomos nuo jų šeimos. Tai gali pradėti trukdyti socialiniam mobilumui ir sustiprinti nelygybę. Coulter 2016 m. Atliktame tyrime buvo naudojami trijų jaunimo grupių duomenys, gauti iš Anglijos ir Velso. Tyrime buvo nagrinėjama, kaip tėvų savybės vaikystėje yra susijusios su jaunų suaugusiųjų būsto rezultatais po dviejų dešimtmečių. Rezultatai rodo, kad jaunų suaugusiųjų būsto įsigijimo galimybės laikui bėgant labai

pasikeitė – vyrauja stratifikacija, pagal būsto kokybę ar apsigyvenimo laikotarpį, o tai dar skiriasi priklausomai nuo lyties. Tyrimu buvo nustatyta, jog apsirūpinimo būstu galimybės laikui bėgant tapo labiau poliarizuotos ir dėl tėvų, nes nuomininkų vaikai santykinai rečiau tampa namų savininkais ir dažniau išsinuomoją būstą patys. Tai rodo, kad dvidešimtojo amžiaus pabaigoje nuomininkai vis labiau tapo „marginaline mažuma“, o tai turėjo įtakos jų vaikų karjeroms ir socialinei nelygybei ateityje. Hyun, Zhu, Goodman (2018, p. 17) taip pat tvirtina, jog Tvirtas tėvų turto ir namų nuosavybės santykis rodo, kad tėvai finansinė parama gali būti labai svarbi, kad jų vaikas galėtų įgyti namų nuosavybę. Tėvų palaikymas yra ypač reikalingas siekiant padengti pradinį būsto paskolos įnašą arba siekiant atitikti hipotekos standartus būsto pirkimui.

Enström Öst (2012) taip pat nustatė, jog asmenys kurie augo su vienu iš tėvų dažiau už kitus yra linkę mesti mokyklą ir anksčiau įsilieti į menkai apmokamą darbo rinką. Tyrimu nustatyta, kad tai tampa vienu iš didžiausių suvaržymu būsto rinkoje. Asmenys, kurie augo su vienu iš tėvų potencialiai rečiau tampa būsto savininkais. Šios tendencijos vyrauja dėl to, jog mažesni šeimos ūkiai dažnai yra labiau finansiškai pažeidžiami, nes šeima yra išlaikoma vieno dirbančiojo.

Smits, Francesca Michielin (2010) bei Mulder, Lauster (2010) atliktuose tyrimuose nustatyta, jog jaunimas, kurių tėvai gyveno geresnėse būsto sąlygose dažniau už prastesnėse sąlygose gyvenusių tėvų vaikus apsirūpina geros kokybės būstu. Pastebima, jog tėvų gyvenimo stilius yra perduodamas vaikams, tad, jeigu tėvai turėjo privačią nuosavybę, jų vaikai darys tą patį ir atvirkščiai. Jeigu tėvai gyvena prastesniame rajone, nuomojamame ar nuosavame būste šis apsirūpinimu būstu tendencijas yra linkę perimti ir jų vaikai.

Dar vienas ne ką mažiau svarbus tėvų įtakos jaunimo apsirūpinimui būstu atspindys pastebimas analizuojant gentrifikacijos reiškinių. Analizuojant mokslinę literatūrą pastebima, jog gentrifikuotuose miestų rajonuose, kuriuose gyvena labiau pasiturintys visuomenės sluoksniai dažniau apsistoja jaunimas, kurių tėvai tiek finansiškai tiek kultūriškai yra labiau pasiturintys. Šios tendencijos yra fiksuojamos nepaisant to, jog jaunimas, kuris apsigyvena „aukštos klasės“ rajonuose neturi didesnių finansinių resursų t.y neuždirba daugiau nei jaunimas, gyvenantis prastesniuose rajonuose ir kurių tėvai užima silpnesnę socialinę bei finansinę poziciją. W. R. Boterman, C. Hochstenbach, (2017) tyrime nustatyta kokią vaidmenį turi tėvų kilmė, o ypač jų turtas nustatant jaunimo būsto apsirūpinimo galimybes ir gyvenamuosius rajonus. Jaunuoliai kurių tėvai ar globėjai buvo turtingi daugiau nei dvigubai dažniau persikelia į aukšto statuso gentrifikuotus rajonus nei tie jaunuoliai, kurių tėvai mažiau turto. Taigi, autorių teigimu tėvų kilmė leidžia jauniems žmonėms sumažinti suvaržymus apsirūpinant tinkamu gyvenamuoju būstu.

Analizuojant mokslinę literatūrą apstu tyrimų, kurie tyrinėja benamystės reiškinį. Šie tyrimai atskleidė, jog didžioji dalis benamiais tampa jaunų žmonių yra iš mažas pajamas gaunančių šeimų ir buvo užauginti problemiškuose gyvenamojo būsto sąlygose (Mallett et al., 2005; Toro et al., 2007). Taigi galima teigti, jog benamystės reiškinys yra programuojamas šeimoje. Šeimose, kuriose augęs jaunimas turėjo prastesnes gyvenimo sąlygas yra labiau linkę į benamystę nei asmenys, kurių tėvai turėjo geresnes pozicijas. Tad galima teigti, jog šeima yra vienas svarbiausių mechanizmų formuojant jauno asmens gyvenamosios vietos bei gyvenimo sąlygų pasirinkimą.

Analizuojant jaunimo apsirūpinimą būstu svarbu paminėti, jog didelę įtaką turi ne tik šeima iš kurios tas asmuo yra kilęs, bet ir jo paties šeimos instituto suvokimas. Kaip pastebima analizuojant mokslinę literatūrą, jaunimas vengia ankstyvų santuokų, vėliau sukuria šeimą, susilaukia vaikų bei ženkliai dažniau skiriasi.

Filandri, Bertolini (2016) pastebi, kad šeimos įtaką ne visuose Europos regionuose yra tolygus. Pasak jų Pietų Europoje šeimos labiau linkusios padėti įsigyti nuosavą būstą, tuo tarpu Rytų Europos šalyse, kurios pasižymi ganėtinai aukštu nedarbo lygiu, šeimos vaidmuo įgyjant būstą yra ganėtinai žemas, asmenys labiau linkę pastebi ir Bayrakdar, Coulter, Lersch, Vidal (2018). Autoriai atliko tyrimą, kuriame buvo analizuojama kaip jaunimo būsto karjera yra įtakojama tėvų socialinio bei ekonominio palaikymo Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje. Tyrimo metu buvo padarytos dvi išvados, visų pirma, jog sąsajos tarp šeimos dinamikos ir būsto karjeros skiriasi abiejose šalyse. Tyrimu nustatyta, jog Didžiojoje Britanijoje, jog pirmo būsto įsigijimas yra glaudžiai susijęs su partneryste bei šeimos kūrimu. Tuo tarpu Vokietijoje stebima kitokia tendencija, jaunimas vėliau įgydavo namų nuosavybę būstas būdavo įsigyjamasis šeimos sukūrimo metu. Antra, nustatyta, jog ilgesnis gyvenimas tėvų namuose, o ne nuomojamame būste yra susijęs su mažesniu polinkiu įgyti namų nuosavybę Didžiojoje Britanijoje, bet ne Vokietijoje. Autoriai pastebi, jog tai gali būti susiję su tuo, jog Vokietijoje būsto nuomos kainos yra kur kas priimtinesnės nei Didžiojoje Britanijoje. Taigi, šeimos įtaka jaunimui apsirūpinti būstu yra kur kas ryškesnė brangesnėmis nuomos kainomis pasižyminčiose valstybėse.

1.3.2 Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje

Jaunimo apsirūpinimas būstu yra glaudžiai susijęs su užimtumu bei gebėjimu dalyvauti darbo rinkoje. Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje gali tiesiogiai nulemti žmogaus pasirinkimą palikti tėvų namus ir pradėti savarankišką gyvenimą. Mokslininkai pastebi, jog jaunimas nėra vienalytė kategorija. Jaunimas labai skiriasi pagal įvairius išteklius, susijusius su šeima, išsilavinimu bei sveikata (Tåhlin, Westerman 2018). Kaip galima pastebėti, sėkmingas įsiliejimas į darbo rinką užtikrina ekonominį,

finansinį stabilumą ir bent dalinę nepriklausomybę nuo tėvų ar globėjų finansinių išteklių. Tačiau, šių dienų visuomenėje jaunų asmenų užimtumo specifika yra pakitusi, asmenys daug vėliau įsilieja į darbo rinką tai sąlygoja ilgesnis dalyvavimas švietimo sistemoje. Jaunimo pasirinkimas ilgiau dalyvauti švietime yra nulemtas darbo rinkoje įsitvirtinusio požiūrio, jog aukštasis išsilavinimas iš esmės atneša daugiau prestižo ir yra geresnio gyvenimo garantas.

Brazienė, Mikutavičienė (2013) pastebi, jog analizuojant jaunimo sėkmės darbo rinkoje ir įgyto išsilavinimo sąsajas, autorės besiremamos tyrimų rezultatais, padarė išvadą, kad aukštesnis išsilavinimas siejamas su didesniu asmens produktyvumu, o tai lemia ir didesnes pajamas bei aukštesnę poziciją darbo rinkoje, taip pat formuoja didesnę atitinkamą išsilavinimą turinčių darbuotojų poreikį ir aukštesnį darbo užmokesčio lygį. Jaunimas, siekiantis aukštojo išsilavinimo, darbdaviams atrodo patrauklesnis, nes manoma, jog jie, palyginti su nesiekiančiais aukštojo išsilavinimo asmenimis, turi didesnius įgimtus gebėjimus ir labiau motyvuoti, o tai siejama su didesniu produktyvumu, nepaisant studijų metu įgytu žinių. Kolesnikova et al. (2015) teigimu jaunimas yra pagrindinis šalies progreso garantas, dėl šios priežasties yra itin svarbu užtikrinti tinkamas savirealizacijos galimybes. Autorių atlikta jaunimo karjeros trajektorijų analizė parodė, jog tai ar asmuo geba sėkmingai integruotis į darbo rinką priklauso nuo įgytos kompetencijos, turimų žinių ir to kiek turimi gebėjimai atitinka tuometinį darbo rinkos poreikį.

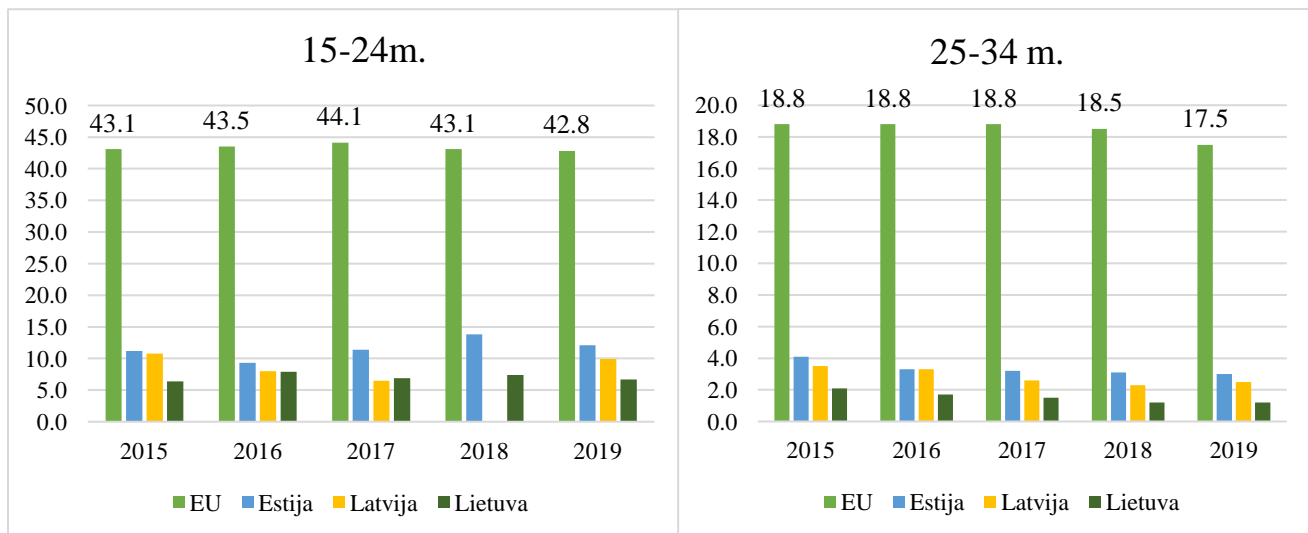
Nuo to kokį užimtumo statusą turi jaunas asmuo priklauso materialinė gerovė bei gyvenamosios aplinkos sąlygos. Atsižvelgiant į tai valstybinė politika yra orientuota į užimtumo skatinimą. Gruževskis ir Okunevičiūtė–Neverauskienė analizuoja valstybės institucijų užimtumo skatinimo mechanizmus-aktyvios darbo rinkos priemonės. Autorių teigimu, siekiant didesnio jaunimo įsitraukimo į darbo rinką reikia suderinti: aktyvias ir pasyvias darbo rinkos priemones. Tačiau pažymima, jog būtent aktyvių darbo rinkos priemonių dėka galima pasiekti ilgalaikių bei tvarių rezultatų, skatinant didesnę jauno amžiaus žmonių įsitraukimą į darbo rinkos sistemą bei didinant jų finansinį mobilumą. Kalbant apie jauno amžiaus žmonių užimtumą, verta paminėti, jog ne visi jie turi vienodus pajėgumus dalyvauti socialinėse struktūrose. Gruževskis ir Okunevičiūtė – Neverauskienė (2003, p.175) teigia jog jaunimo integraciją į darbo rinką yra veikama daugybės įvairaus pobūdžio veiksnių. Integracijos veiksniai gali būti susiję su paslaugų ir gamybos sferos plėtojimu, išsilavinimu, motyvacija dalyvauti darbo rinkoje, sveikata, šeimos specifikos bei gyvenimo lygis.

Gruževskio ir Okunevičiūtė–Neverauskienės mintims antrina K. Paltarokaitė, M. Butkus (2010, p.35) kurie taip pat tvirtina, jog pagrindine jaunimo nedarbo priežastimi gali būti laikomas išsilavinimas

ir profesinis asmens pasirengimas. Atsižvelgiant į tai galima teigti, jog mažiausias galimybes įsidarbinti turi jaunimas, kuris nėra įgiję profesijos. Nedarbas kaip ir dauguma kitų socialinės politikos reiškinių turi ne vieną atmainą. Galima išskirti šias pagrindines nedarbo rūšis: trumpalaikis, ilgalaikis nedarbas. Trumpalaikiu nedarbu laikomas toks kuris trunka trumpiau nei vienerius metus. Tuo tarpu ilgalaikis nedarbas gali būti apibūdinamas ilgiau nei vienerius metus trunkantis reiškinys. Ilgalaikis nedarbas daro didžiausią įtaką visuomenei bei šalies ekonomikos vystymuisi. Ilgalaikį nedarbą lemia struktūriniai nedarbo pokyčiai, taip pat įtakos gali turėti ir asmeniniai žmonių sprendimai, jaunimo profesinio parengimo ir ekonomikos poreikių neatitikimas bei neigiamos darbdavių nuostatos (Pocius, Okunavičiūtė-Neverauskienė, 2002, p. 44). Kaip jau ir buvo minėta jaunimo užimtumas glaudžiai siejasi su įgytu išsilavinimu. Miežienės ir Krutulienės teigimu (2017, p.199) „aukštąjį išsilavinimą įgiję asmenys susiduria su mažesne tikimybe atsidurti ties skurdo riba. Tai, jog švietimas yra svarbus siekiant užtikrinti aukštesnę asmens gyvenimo kokybę yra teigiama ir Budrio (2018) atliktame tyrime. Budrys teigia, kad švietimas veikia kaip apsaugos nuo skurdo mechanizmas, tačiau taip pat pabrėžia, jog Lietuvoje atotrūkis tarp skurdžiose ir pasiturinčiose šeimose gyvenančių vaikų akademinų pasiekimų yra labai didelis (2018 p.18). Tad galima teigti, jog tai gali lemti netolygų jaunimo apsirūpinimą gyvenamuoju būstu, finansiniais resursais bei programuoja jaunimo skurdo tendencijas.

Jaunimo užimtumas yra glaudžiai susijęs su vyraujančiomis nesaugaus užimtumo formomis, kurias galima skirstyti pagal darbo sutarties pobūdį bei nesaugias darbo sąlygas. Pastebima, jog jaunimas dirba pagal ribotomis darbo sutartimis: (terminuota darbo sutartis, trumpalaikė darbo sutartis, sezoninis darbas ir t.t.). Nesaugios darbo sąlygos: užimtumo santykių pobūdis, menkas darbo apmokėjimas, nepakankama socialinė apsauga, ribotas darbuotojų teisių apsaugos mechanizmas (Gruževskis, Brazienė 2017 p.173). Bachmann, Felder, Tamm (2018), jaunų asmenų nesaugaus užimtumo formų plėtrą sieja po antrojo pasaulinio karo paplitusiomis naujomis gyvenimo formomis ilgesiu dalyvavimu švietimo sistemoje bei vėlesniu įsiliejimu į darbo rinką. Autoriai pastebi, jog šios tendencijos pastebimos visose amžiaus kategorijose. Autorių atliktame tyrime nustatyta, jog žvelgiant į individualias užimtumo trajektorijas per visą gyvenimo ciklą, nustatoma įvairių skirtingų modelių. Tyrimo rezultatai rodo, moteriškos lyties atstovų nukrypimą nuo tradicinės „namų šeimininkės“ modelio labiau susitelkiant į dalyvavimą darbo rinkoje, kad ir nepilną darbo dieną. Taip pat analizuodami pirmojo įsidarbinimo rodiklius autoriai nustatė, kad vis sunkiau patekti į darbo rinką sekasi vyrams iš jaunesnių amžiaus grupių lyginant su vyresniais. Taip pat pastebima, kad jauno amžiaus vyrai dažniau nei vyresni pasižymi ilgesniais netipiniais užimtumo laikotarpiais.

Lersch, Dewilde, (2015, p. 14), atliko tyrimą, kuriuo siekė nustatyti nesaugaus užimtumo poveikį apsirūpinant pirmuoju būstu-kaip būsto savininkui. Tyrimas buvo atliktas naudojantis EU-SILC duomenimis 2007–2011 m., vertinant dvidešimt dviejų Europos šalių rodiklius. Tyrimas parodė jog nesaugus užimtumas trukdo patekti į namų savininkų gretas visoje Europoje: galimybė naudotis namų nuosavybe yra mažesnė jauniems žmonėms, neturintiems nuolatinį darbo sutarčių, dirbantiems mažiau nei 20 valandų per savaitę, kurie patyrė nedarbą bei dirba ne aukštos kvalifikacijos darbu

2 pav. Jaunimo dirbančio pagal terminuotas darbo sutartis tendencijos Europoje

(Šaltinis: Eurostat, *Temporary employees as percentage of the total number of employees, by sex, age and citizenship (%)*, 2020).

Remiantis 2 pav. pateiktais duomenimis, galima teigti, jog Baltijos šalys nesaugaus užimtumo sektoriuje, analizuojant jį terminuotų darbo sutarčių pjūviu bendrame Europos Sąjungos kontekste, atrodo ganėtinai gerai, abejose amžiaus kategorijose terminuotų darbo sutarčių procentas yra ženkliai mažesnis nei bendras ES vidurkis. Tačiau tokį didelį skirtumą, lyginant su ES vidurkiu, galima sieti su ženkliai didesniais netipinių darbo sutarčių skaičiais Šiaurės ir Pietų Europos šalimis. Baltijos šalių kontekste geriausioje situacijoje yra Lietuva, kurios terminuotų darbo sutarčių skaičius procentais yra žemiausias. Šiems rodikliams įtakos gali turėti skirtingas darbo bei užimtumo reglamentavimas šalyse.

Dar vienas rodiklis pagal kurį galima vertinti nesaugaus užimtumo plėtrą yra darbas ne visą darbo dieną. Kaip galima pastebėti, nepilną darbo dieną dirbančių asmenų rodikliai Europos Sąjungoje 4 metus laikotarpyje išlieka ganėtinai stabilūs. Tačiau taip pat galima pastebėti, jog Baltijos šalių kontekste, Lietuva išsiskiria tuo, jog yra vienintelė šalis, kurioje nepilną darbo dieną dirbančių asmenų skaičius turi

mažėjančią tendenciją, kai tuo tarpu tiek Latvijoje, tiek Estijoje šis rodiklis tik auga (4 lentelė). Tai galima sieti su liberalesne darbo rinka šiose šalyse. Lietuvos situacija šiais metais galimai bus paveikta COVID-19 pandemijos, kuomet suaktyvėjo įvairaus pobūdžio darbas, nereikalaujantis dirbti pilną darbo dieną, kaip kad kurjerių paslaugos ar darbas iš namų, esant darbo sutarties pakitimams.

4 lentelė. Užimtumo lygis ne pilną darbo dieną ES-28 bei Baltijos šalyse 2016-2019 m.

	2016	2017	2018	2019
ES vidurkis	18.9	18.7	18.5	18.5
Lietuva	7.1	7.4	6.9	6.2
Latvija	8.3	7.5	7	8
Estija	9.5	9.2	10.5	10.8

(Šaltinis: sudaryta autorės remiantis Eurostat duomenimis, *Part-time employment rate, 2020*)

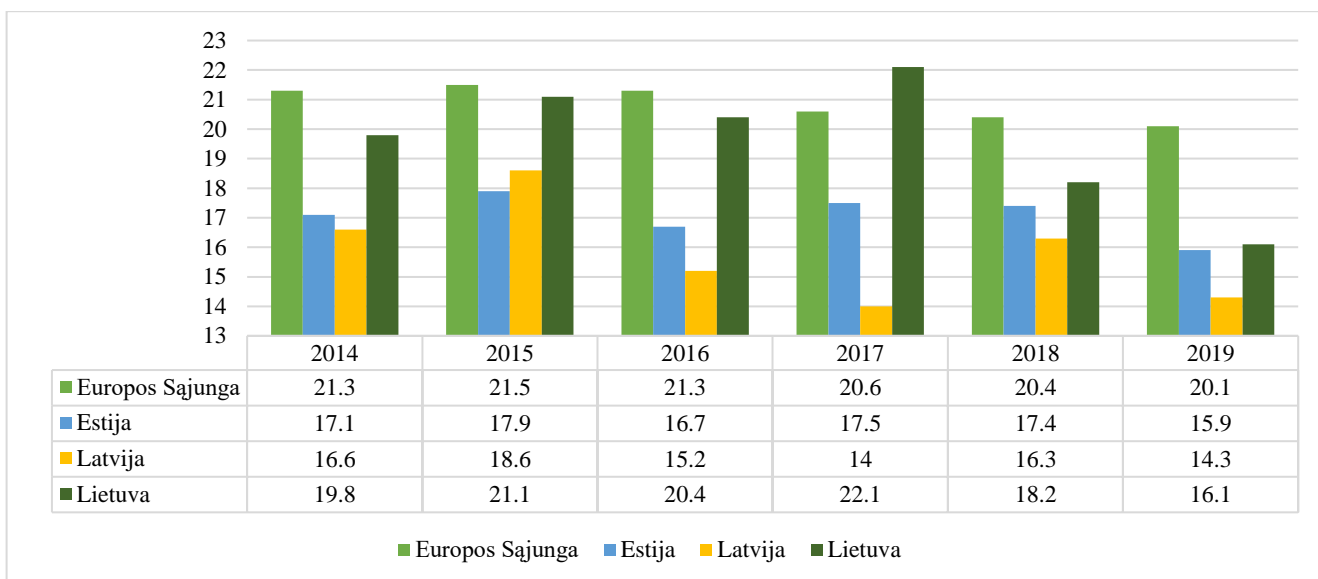
Tählin, Westerman 2018, nustatė, jog jaunimo užimtumo mažėjimas gali būti susietas technologine bei ekonomine pažanga. Mokslininkų teigimu, jaunimas dažnai yra įgijęs išsilavinimą, kuris neatitinka darbo rinkos poreikio, o persikvalifikavimas gerokai užtrunka, o tai ir daro įtaką didesniems jaunimo nedarbo rodikliams.

Tačiau yra tyrimų, kuriuos atlikus buvo nustatytas nežymus ir statistiškai nereikšmingas jaunimo užimtumo, laiko užimtumo ir perėjimo į savarankišką namų ūkį ryšys. Bartolini, Baranowska, Goglio (2020, p.115) tyrinėjo Vokietijos jaunimo tendencijas ir nustatė, jog nedarbas ir laikinas užimtumas, turi mažą įtaką, perėjimui iš tėvų namų į savarankišką namų ūkį. Tad Vokietijos kontekste nedarbas ir laikinas įsidarbinimas nėra kliūtis kuriant nuosavą namų ūkį.

Kaip pastebima, mokslininkai išskiria vidinius bei išorinius jaunimo užimtumą lemiančiu veiksnius. Vidiniais veiksniais galima įvardinti kaip nuo konkretaus individo priklausantys veiksniai, kuriuos jis pats gali kontroliuoti, keisti. Vidiniams veiksniams mokslininkai priskiria psichologinius bei demografinius veiksnius (Brazienė, Dorelaitienė, Žalkauskaitė, 2013). Išoriniai užimtumą lemiantys veiksniai yra tie, kurių asmuo pats negali tiesiogiai keisti: socialiniai, politiniai, ekonominiai.

Analizuojant jaunimo skurdo rizikos lygio kaitos tendencijas Baltijos šalyse ir bendrai Europos Sąjungoje. Galime pastebėti, jog bendrai ES mastu skurdo rizikos lygis šį dešimtmetį išliko stabilus. Panaši tendencija pastebima ir Estijoje, kai tuo tarpu Latvijoje ir Lietuvoje skurdo rizikos lygis varijavo kiekvienais metais. Vienintelėje Latvijoje jaunimo skurdo rizikos lygis kyla ir 2018-aisias pasiekė beveik 30% - tai reiškia, jog beveik kas trečias jaunas žmogus Latvijoje skursta (3 pav.).

3 pav. Skurdo rizikos lygis Europos Sąjungos ir Baltijos šalyse 16-29 m, amžiaus grupėje nuo 2014 m. iki 2019m.

(Šaltinis: Eurostat, *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age, 2019*)

Šie duomenys rodo, jog jaunų žmonių nedarbas stabiliai krinta tiek Baltijos šalių, tiek Europos Sąjungos lygmeniu. Verta pastebėti, jog jaunimo nedarbo klausimu visos Baltijos šalys yra gerokai žemiau ES vidurkio. Įdomu tai, jog nors Latvijos jaunimo nedarbas yra žemesnis nei ES vidurkis, jaunimo skurdo rizikos lygis, atvaizduotas 3-ame paveikslėlyje, yra žymiai didesnis. Per 8 metus Baltijos šalys jaunimo nedarbą sugebėjo sumažinti beveik trigubai (daugiau kaip 20%), kai tuo tarpu ES lygiu šis rodiklis sumažėjo tik apie 6 procentus.

Analizuojant jaunimo nedarbo lygio rodiklį Lietuvoje tarp jaunų (15-29) žmonių ir bendrai suaugusiųjų mažėja. Verta pastebėti, jog vyrų nedarbo lygis praėjusį dešimtmetį buvo didžiausias ir bendrai, ir jaunimo tarpe. Taip pat jaunimo nedarbo lygis visu šiuo laikotarpiu buvo didesnis negu bendrasis, tačiau skirtumas ženkliai sumažėjo – nuo 7.5% tarp moterų ir 9.5% tarp vyrų 2010-aisiais, iki atitinkamai 0.8% ir 1.7% 2018-aisiais. Remiantis šiais duomenimis, galbūt galima daryti prielaidą, jog daugiau jaunų žmonių galėtų ar turėtų įpirkti būstą, nes nedarbo lygio atotrūkis mažėja. Kaip galima pastebėti analizuojant jaunimo užimtumo tendencijas Lietuvoje, nuo 2014 m. pradėtos vykdyti Jaunimo garantijų iniciatyva, nedarbo lygis asmenų mažėja (4 pav.).

		Nedarbo lygis proc.					Bedarbiai tūkst.				
		Miestas ir kaimas					Miestas ir kaimas				
		2019	2018	2017	2016	2015	2019	2018	2017	2016	2015
Vyrai ir moterys	15–24	11,9	11,1	13,3	14,5	16,3	12,8	12,3	15,0	17,8	20,4
	15–29	8,7	7,5	8,6	10,4	12,7	21,4	19,2	22,5	28,7	36,2
Vyrai	15–24	14,1	12,0	14,6	15,9	16,0	8,1	7,2	9,1	10,9	11,1
	15–29	10,3	8,6	9,7	11,5	12,3	13,8	12,0	14,3	17,7	19,0
Moterys	15–24	9,3	10,1	11,7	12,6	16,6	4,6	5,1	5,9	6,8	9,2
	15–29	6,8	6,2	7,1	9,0	13,1	7,6	7,1	8,2	11,0	17,1

4 pav. Jaunimo nedarbo lygis Lietuvoje 2015-2019 m.

(Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2020. 15-29 m. jaunimo ir bendras nedarbo lygis pagal lytį 2010-2018 m.)

Darbo rinka yra vienas iš esminių veiksnių lemiančių jauno gyvenamosios vietos pasirinkimą. Galima teigti, jog dauguma jaunų žmonių savo gyvenimą yra linkę kurti vietovėse, kuriose darbo užmokestis yra kur kas didesnis bei kuriasi daugiau užsienio bei Lietuvos kapitalo įmonių. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis vidutinis darbo užmokestis regionuose ženkliais skiriasi, rodiklių kaitos tendencijos pateikiamos žemiau esančioje lentelėje (2 priedas). Remiantis grafike pateiktis duomenimis, galima teigti, jog vidutinis mėnesinis darbo užmokestis yra aukščiausias didžiuosiuose šalies miestuose: Vilniuje, Kaune bei Klaipėdoje. Būtent šie regionai šalyje yra tankiausiai apgyvendinti, nors būsto kainos juose yra taipogi ganėtinai aukštos ir auga bene sparčiausiai.

Moksliniuose straipsniuose jaunimo padėtis darbo rinkoje yra įvardijama kaip viena labiausiai kintančių ir pažeidžiamų. Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje dažnu atveju yra pertraukiamas, jam būdingi trumpi, sezoniniai įsitraukimo periodai. Šie veiksniai savo ruožtu daro įtaką, menkam jaunimo darbo apmokėjimui, terminuotų darbo sutarčių sudarymui (Gruževskis, Brazienė, 2017). Jaunimo įsitraukimas į darbo rinką yra ribojamas ilgesnio dalyvavimo švietimo sistemoje, tad sezoninis darbas bei darbas ne pilną darbo dieną dažnu atveju yra vienintelė galimybė nors dalinai integracijai į darbo rinką bei savarankiškam pajamų lygio palaikymui.

1.3.3 Būsto rinkos tendencijos

Kaip galima pastebėti analizuojant būsto politikos tendencijas Europos Sąjungos šalyse, nėra vyraujančios ir visuotinai priimtoms strategijos. Pavienės valstybės taiko nacionalinio lygmens

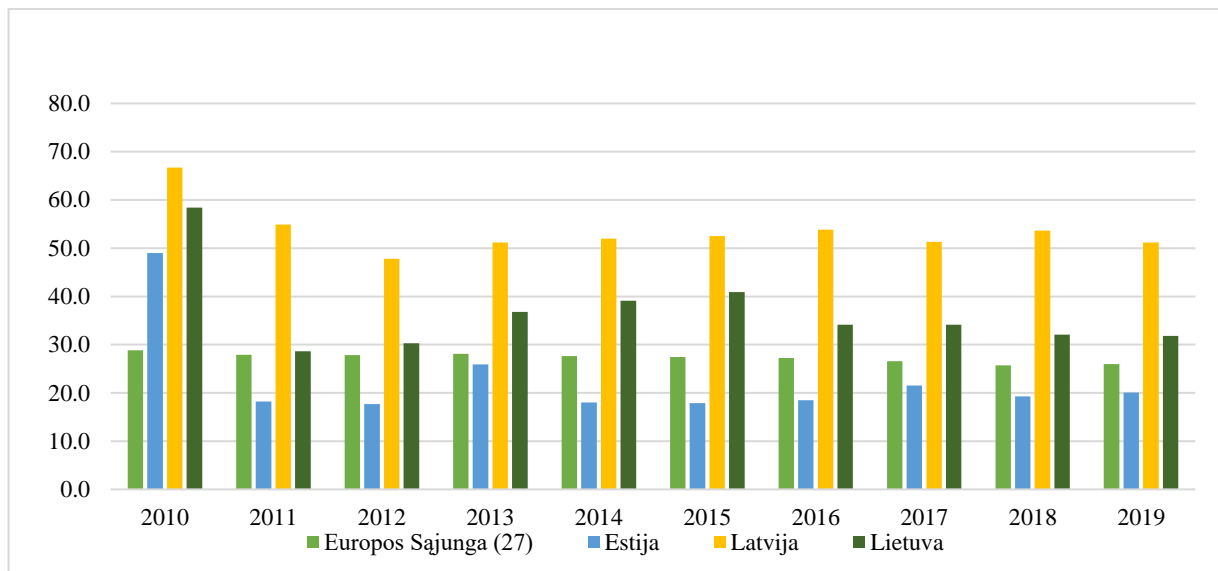
reglamentus, kas lemia skirtingas šalių strategijas, kurios daro įtaka valstybinių intervencijų pobūdžiui bei dažniui apsirūpinimo būstu lygmenyje. Atsižvelgiant į tai apsirūpinimui būstu skirtų paslaugų ES šalyse lygis yra netolygus. Tačiau galima identifikuoti kelis pagrindinius vykdomos politikos panašumus t.y siekį užtikrinti būsto prieinamumą visoms visuomenės grupėms bei didžiausios paramos sutelkimą labiausiai pažeidžiamiesiems.

Arundel, Doling (2017, p. 667) atliktame tyrime nustatyta, jog nuo 2007 m. finansų krizės, stebimos tendencijos, jog būsto nuosavybė tampa vis labiau nepasiekiamą dideliems gyventojų grupėms. Arundel ir Doling teigimu, daugelyje pažengusių ekonomikų - tiek Europoje, tiek už jos ribų-pasaulietinė anksčiau dešimtmečių plėtra kartu su ideologiniu optimizmu plačiai paplitusio namų savininkų socialiniame ir politiniame projekte davė kelią stagnacijai ar namų savininkų sumažėjimui. Taip atsitiko todėl, kad senesnių kartų atstovai buvo apsaugoti nuo šių pertvarkymų, daugelyje šalių jaunimo atstovų patekimas į namų savininkų gretas akivaizdžiai sumažėjo. Remiantis tuometinėmis ekonomikos tendencijomis, dažnai buvo daroma prielaida, kad šios tendencijos yra vien tik pastarojo meto ekonomikos nuosmukio rezultatas. Autoriai daro prielaidą, jog net jei būsto nuosavybė ir toliau gali išlikti, didžiosios dalies visuomenės apsirūpinimo būstu forma, nes daugelis anksčiau įgijusių būstą savininkų išlaikys jų nuosavybės teisę ir toliau, didelė dalis jaunesnių kartų vis dažniau neįgys namų nuosavybės. Autoriai taip pat pastebi tendenciją, jog išsivysčiusiose šalyse darbo rinkos tendencijos vaizduoja ilgalaikius pokyčius, kurie veda link augančios nelygybės ir padidėjusių nesaugių darbo sutarčių skaičiaus - tai lemia darbo jėgai tenkančios darbo užmokesčio dalies sumažėjimą. Dėl šių priežasčių ypač nukentčia jaunimas. Šios amžiaus grupės asmenų tarpe didėja skurdo rodikliai ir mažėja užimtumas, pajamų lygis.

Jaunimo apsirūpinimo būstu galimybės yra glaudžiai susijęs su būsto-nekilnojamojo turto rinka. Būsto rinką galima įvardinti kaip nuo daugybės tarpusavyje glaudžiai susijusių reiškinių tokių kaip pasiūla, paklausa, šalies ekonominė padėtis, darbo rinkos poreikių (Brazienė, Žilys, Indriliūnaitė, Mikutavičienė, 2018 p. 28). Kaip pastebima analizuojant Lietuvos būsto rinkoje populiariausios jo įsigijimo perspektyvos yra: nuosavo būsto įsigijimas (nuosavybė) arba privataus sektoriaus būsto nuoma. Analizuojant būsto įsigijimo perspektyvas, pastebėtina, jog jos glaudžiai susijusios su materialinėmis galimybėmis- finansine asmens ar jo šeimos padėtimi. Būstas gali būti pilnai arba dalinai išlaikomas iš jį įsigyjantį asmens lėšų arba būti visiškai subsidijuojamas iš valstybės ar savivaldybių biudžetų.

Eurostat (2017) metų duomenys parodė, jog kiek daugiau nei 50 proc. Europos gyventojų gyvena nuosavybės teise jiems priklausančiuose būstuose nei vienoje valstybėje narėje nuomojamo būsto rodikliai nebuvo aukštesni. Tačiau Eurostat (2016) duomenys parodo ir tai, jog nemaža jauno amžiaus žmonių

dalis gyvena perpildytuose būstuose, kurių plotas vienam gyventojui yra mažesnis, nei nustatyta, bei neatliepia būtiniausių poreikių (6 pav.).

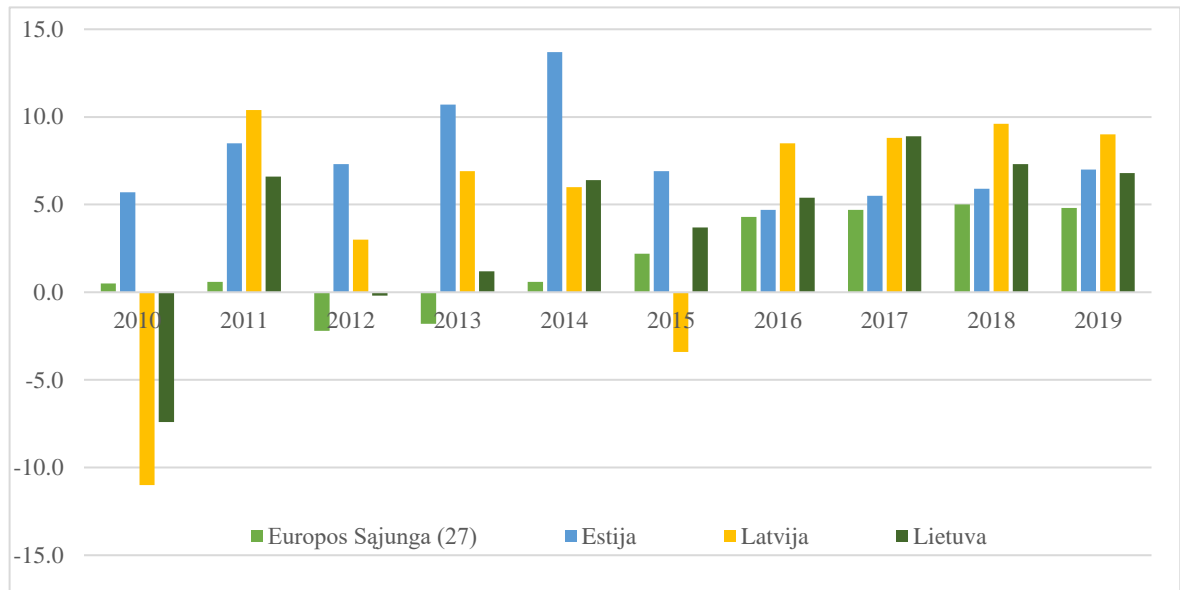
5 pav. Perpildytuose būstuose gyvenančio jaunimo dalies kaita Baltijos šalyse 2010-2018m.

(Šaltinis: *Overcrowding rate by age, sex and poverty status - total population - EU-SILC survey, 2020*)

Remiantis 5 pav. pateiktais duomenimis galima teigti, jog Baltijos šalių kontekste Lietuva yra antra po Latvijos pagal jaunų asmenų gyvenančių perpildytuose būstuose skaičių amžiaus kategorijoje nuo 16 iki 29 metų amžiaus. Tai reiškia, jog kalbant apie jaunimo gyvenamąsias sąlygas šalyje galima teigti, jog jos nėra itin geros, jaunimas gyvena būstuose, kurie neatitinka standartų bei programuoja skurdaus gyvenimo tendencijų plėtrą.

Jaunimo būsto sąlygos yra aptariamoms ir mokslinėje literatūroje, Forrest ir Xian (2017) atliko tyrimą, kuriuo siekta įvertinti Honkongo jaunimo galimybes apsirūpinti būstu. Tyrimu nustatyta jog jaunimas turi menkas galimybes apsirūpinti tinkamu gyvenamuoju būstu, tai lemia būsto kainų šuolis bei mažėjantis gyvenamojo būsto plotas. Kaip pastebi tyrimo autoriai, šalyje būsto kainos yra labai didelės, tad būstas įperkamas tik didesnius finansinius resursus turintiems asmenims, o tie, kurie neturi stabilios finansinės padėties ilgiau gyvena su tėvais, perpildytuose būstuose. Tokios gyvenamosios sąlygos neatitinka jaunimo lūkesčių. Mokslininkai yra nustatę, jog menkas pajamas gaunantys asmenys, dažniausiai neturi plataus būsto nuomos pasirinkimo ir retai įvertina ar įgyjamos gyvenamosios sąlygos atitiks jų poreikius. Dėl šios priežasties kai rinkoje būsto kaina yra ganėtinai didelė, o šeimos pajamos mažos, skurdžiau gyvenantys asmenys apsirūpina prastesnės kokybės, perpildytais būstais (Peter, Kemp, 2011).

Analizuojant būsto rinkos tendencijas svarbu aptarti, anksčiau jau minėta, kainos veiksnį. Pasibaigus 2009 m. ekonominei krizei būstų kainos kilimas buvos stebimas visose Europos Sąjungos šalyse. Tačiau galima išskirti kelias valstybes, kurioje būsto kainų šuolis buvo didžiausias: Vengriją, Čekiją bei Lietuvą. Kainų kaitos tendencijos pagal Europos Sąjungos vidurkį bei Baltijos šalių kontekste pateikiamos lentelėje (6 pav.)

6 pav. Metinis būsto kainų pokytis Baltijos šalyse 2010-2019m.

(Šaltinis: Eurostat, 2020, *House price index (2015 = 100) - annual data*)

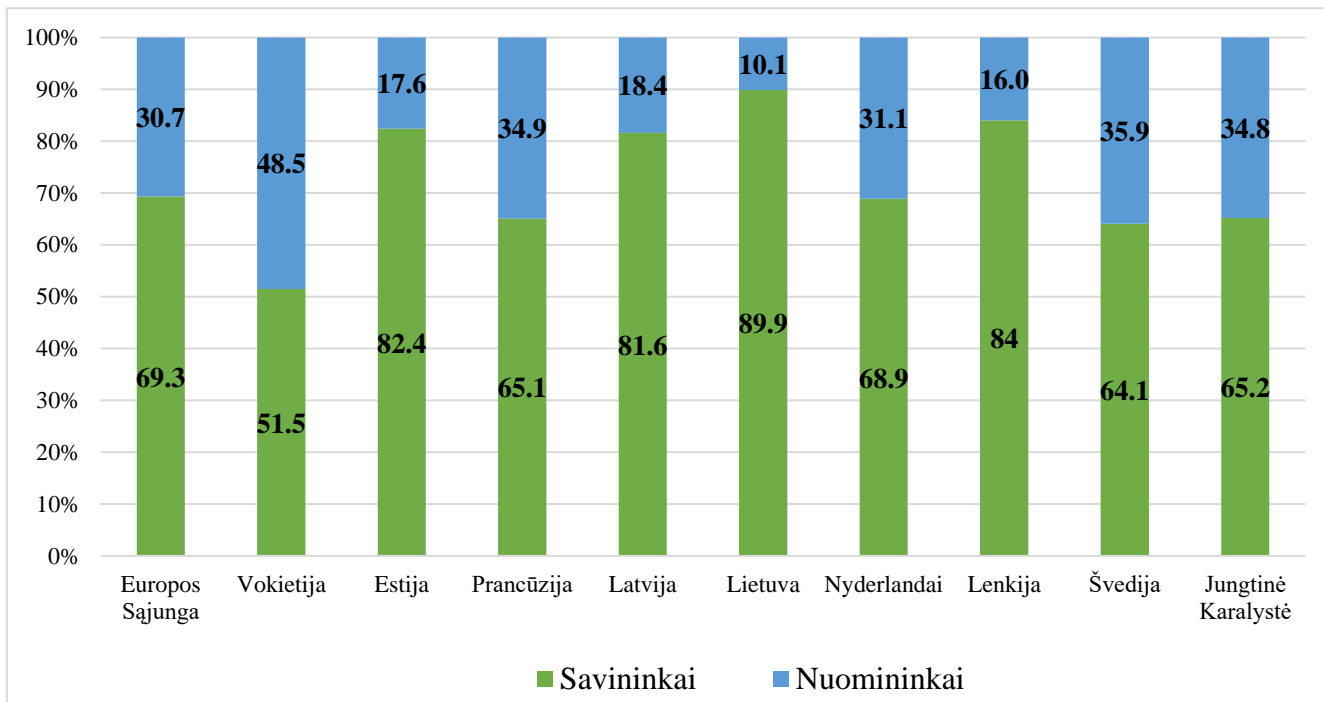
Būsto kainų augimas yra vienas iš pagrindinių faktorių lemiančių jauno amžiaus žmonių menką apsirūpinimą būstu. Kaip pastebi Brazienė, Žilys ir kt. (2018) šalyje būsto savininkų skaičius, palyginti su kitomis šalimis, yra labai didelis, tačiau dėl didelių ir nuolat augančių būsto kainų jaunų asmenų, galinčių savarankiškai įsigyti nuosavą būstą rinkos kainomis, dalis yra gana nedidelė (iki 10–15 proc.). Taip pat autoriai pastebi, jog jaunimas dažniausiai naudojami kitomis apsirūpinimo būstu formomis tokiomis kaip: paveldėjimas bei nuoma (p.11). Jauno amžiaus žmonės finansiškai nestabiliausia kategorija: tai lemia ilgesnis dalyvavimas švietimo sistemoje bei vėlyvas šeimos sukūrimas taip pat kintantis šeimos modelio suvokimas. Mokslininkų teigimu po antrojo pasaulinio karo gimusių kohortų užimtumo modeliai labai pasikeitė. Pradėti su jaunesnėmis kohortomis būdingas ilgesnis mokymosi laikotarpis ir atitinkamas vėlesnis įstojimas į darbo rinką, o tai galima sieti su švietimo plėtra (Bachmann, Felder, Tamm, 2018, p. 20).

Taip pat galima pastebėti, jog būsto kainos skiriasi ne tik tarp šalių bet ir regioniniu lygmeniu. Kainų augimas ilgą laiką labiausiai juntamas buvo centruose - didžiuosiuose miestuose, tuo tarpu periferijose augimas juntamas kiek silpniau. Tačiau 2019 m. būstų kainų šuolis buvo pradėtas fiksuoti ir

periferiniuose rajonuose, nekilnojamojo turto ekspertai šį pokytį aiškina mažėjančiu naujų būstų skaičiumi rajonuose ir padidėjusia konkurencija dėl jų (Kišūnas, 2019). Noragas (2016) taip pat atliko tyrimą, kuriuo buvo nustatyta, kad didesnės regioninės būsto kainos sumažina tikimybę savininkų užimtumui Anglijoje ir Velse. Taip pat nustatyta, jog jaunimo galimybes tapti būsto savininkais stebimos ne tik brangiose būsto rinkose bet ir kaimo vietovėse, kuriose nekilnojamojo turto kainos paprastai yra mažesnės, tačiau galimybių gauti gerai apmokamą darbą taip pat yra kur kas mažiau

Fiori, Graham, Feng (2019, p.526) nustatė, jog kad jaunų suaugusiųjų tikimybė tapti būsto savininkais smarkiai menksta. Tam daugiausiai įtakos turi asmeninės savybės, tėvų ir vietos būsto rinkos tendencijos. Šie faktoriai formuoja dabartinę nelygybę būstų nuosavybės įgijimo sferoje. Autoriai nustatė, kad mažėjantis būsto nuosavybės lygis atspindi atsirandančią ar didėjančią nelygybę, kai būsto rezultatai tampa vis labiau socialiniai ir geografiškai poliarizuoti. Dar vienas itin svarbus aspektas analizuojant būsto rinkos tendencijas yra jaunų asmenų pasirinkimas tarp nuomojamo ir privataus būsto. Kath Hulse ir Judith Yates 2016 m. atliktas tyrimas parodė, jog jaunimas vis labiau įsitraukia į būsto nuomos sektorių, nes būsto įsigijimą riboja menkos pajamos, o į socialinio būsto sektorių jie nepatenka dėl sistemos ribotumo.

Analizuojant būsto rinkos situaciją Europos Sąjungos mastu galima pastebėti, jog pasiskirstymas tarp namų valdos savininkų bei nuomotojų yra netolygus. Nepaisant to, jog kaip anksčiau jau buvo minėta nuosavą būstą įgyja vis mažiau asmenų, tačiau Europos Sąjungos mastu namų savininkų vis dar procentaliai yra daugiau t.y apie 69.3 proc. asmenų turi nuosavą būstą, kai tuo tarpu būsto nuomininkų yra 30.7 proc. (7pav). Dažniausiai nuomotis, o ne pirkti būstą yra linkę Vokietijos, Prancūzijos bei Jungtinės karalystės gyventojai. Tuo tarpu Baltijos šalyse yra paplitusi namų savininkystės tendencija. Dauguma šalies gyventojų apsirūpina nuosavu būstu ir rečiau renkasi nuomoti būstą.

7 pav. Būsto nuomininkų bei savininkų skaičius 2018 m.

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Eurostat *Distribution of population by tenure status, type of household and income group - EU-SILC survey 2018, duomenimis*)

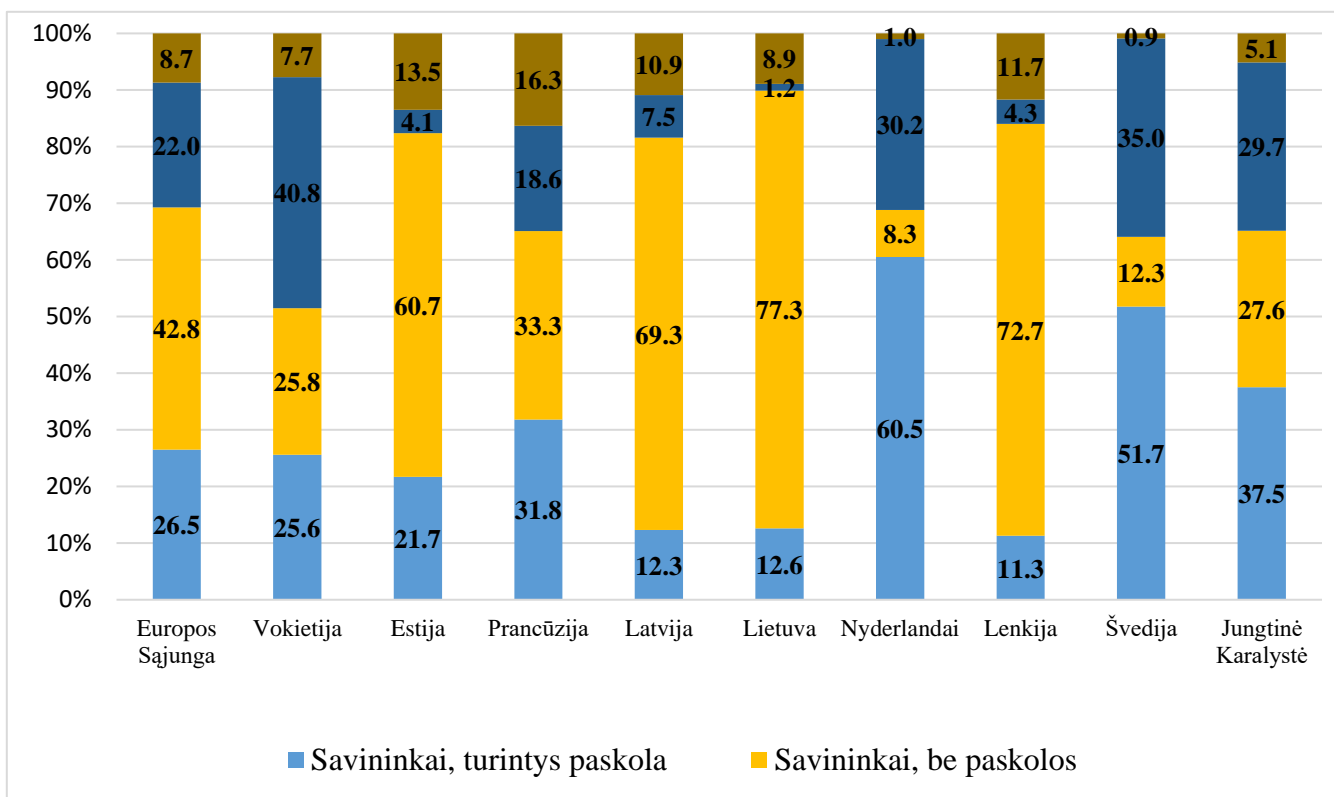
Taip pat analizuojant Europos šalių apsirūpinimo būstu tendencijas pastebima, jog apsirūpinimas privačiu būstu yra remiamas skirtingų mechanizmų (8 pav.). Pastebima, jog didžioji dalis būsto savininkų, neturi įsiskolinimo bankams (Eurostat, 2018). Tai yra dauguma šių dienų namų nuosavybę turinčių asmenų jau yra išsimokėję būsto paskolas arba jų apskritai niekada ir neturėjo. Didžioji dalis namų savininkų, neturinčių įsiskolinimų bankams yra Lietuvoje, Latvijoje bei Lenkijoje taip pat Estijoje. Tai galima sieti su glaudžiais šeimyniniais ryšiais bei dažnu gyvenamojo būsto perdavimu iš karto į kartą. Tuo tarpu didžiausias namų savininkų turinčių banko paskolas skaičius pastebimas Nyderlanduose, Švedijoje bei Jungtinėje Karalystėje. Šias tendencijas galima sieti su itin brangia namų nuosavybe, retesniu namų valdos paveldėjimu ir dažnesniu polinkiu rinktis nuomojamą būstą ir polinkiu vėliau įsilieti į namų savininkų gretas (Treanor, 2015).

Nors Jungtinė Karalystė turi pakankamai stiprią ekonomiką, Jungtinės Karalystės būsto rinka yra labai nestabili, o būsto išlaidos paprastiems gyventojams yra ypač didelės. Taip yra, nes JK mokesčiai yra šališkesni tiems, kurie yra namų ir būstų savininkai, o nuomininkams tenka mokėti daugiau. Šiuo

aspektu JK nusileidžia kiekvienai kitai Europos Sąjungos valstybei. Verta paminėti ir tai, jog būsto nuosavybė JK yra pelninga – šioje šalyje būsto kainos greitai kyla, tačiau skolinimosi būstui kainos smarkiai atsilieka. Dėl kylančių būsto kainų kilo vis daugiau prieinamumo problemų, todėl JK turi išleisti vis didesnes sumas būsto subsidijoms, o tai savo ruožtu dar labiau veikia būsto kainas. Po būsto kainų dydžio Jungtinėje karalystėje antra problema yra perspektyvių ilgalaikių alternatyvų būsto nuosavybei trūkumas. Kai kurios šalys, ypač Skandinavijoje ir Nyderlanduose, alternatyvas teikia per socialinio būsto sektorius, kurie patenkina plačius būsto poreikius. Kiti, pavyzdžiui, Vokietija ir Prancūzija, skatina aukštos kokybės būstų ilgalaikę nuomą privačios nuomos sektoriuje. Jungtinėje Karalystėje dėl netinkamo gyvenamų plotų planavimo būsto pasiūla nesugebėjo prisitaikyti prie paklausos pokyčių. Taip pat žemės savininkams dažniau yra kur kas pelningiau laikytis savo žemės, nei jos pardavimas būsto plėtrai. Kalbant apie paskolas, JK paskolos būstui įsigyti yra gana nesuvaržančios, o tai reiškia, jog atsiradus papildomiems pinigams, automatiškai padidintos būsto kainos, nors pasiūla išlieka tokia pati (Treanor, 2015).

Kaip galima pastebėti, Vokietijos gyventojai kur kas mažiau suinteresuoti turėti nuosavus namus nei britai. Nuomininkai Vokietijoje žymiai dažniau naudojami nuomos ar socialinės paramos sektoriumi. Namų nuosavybė turi daugiau privalumų, palyginti su nuoma, tačiau mažiau nei JK. Šalyje nuomoti yra pigiau nei pirkti, bent jau trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu. Prieš suteikdami paskolą hipotekos pagrindu, bankai paprastai reikalauja santykinai didelių 20–30 proc. siekiančių depozitų. Spekuliacinės naudos yra mažiau, nes būsto kainos Vokietijoje augo daug mažiau nei JK. 1996 m. subsidijos būsto nuosavybei sudarė net 12,8 mlrd. EUR per metus. Nepaisant šių subsidijų, namų nuosavybės lygis smarkiai nepadidėjo. Vokietijos gyventojų teikiama pirmenybė nuomai apima platesnius aspektus nei tik ekonomika. Verta paminėti, jog būsto kainos Vokietijoje yra vienos stabiliausių Europoje. Norintys įsigyti būstą turi sukaupti pradinį įnašą (paprastai 20 proc. būsto kainos), kaupdami įvairiose statybų, paskolų draugijose (vok. *Bausparken*), kurios paskui teikia pigias būsto paskolas, padengiančias pusę būsto pirkimo išlaidų. Likusią dalį vokiečiai įprastai skolinasi naudodamiesi banko paskolomis su fiksuotomis palūkanomis. Hipotekos fondai yra lengvai prieinami, o juose vykstantys grąžinimai kelerius kartus viršija naują skolinimąsi (Treanor, 2015).

8 pav. Būsto savininkai su paskola ir be jos 2018 m.

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis Eurostat *Distribution of population by tenure status, type of household and income group - EU-SILC survey 2018, duomenimis*)

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS UŽIMTUMO IR BŪSTO POLITIKOS REGULAVIMAS

Europoje diskusijos apie būsto politiką tęsiasi bent jau nuo praėjusio amžiaus pabaigos, kuomet Europos Komisija pateikė ataskaitą (1996), siekdama palyginti Europos Sąjungos valstybių narių būsto politikas ir išlaidas su kitomis pasaulio valstybėmis – tuomet neseniai įvykusi Jungtinių Tautų „Habitat II“ konferencija, kurios tikslas buvo atkreipti dėmesį į pasibaisėtinas būsto sąlygas, su kuriomis susiduria milijonai namų ūkių skurdesnėje pasaulio dalyje, pabrėžė gana aukštą vidutinę būsto kokybę Europos Sąjungoje. Tuo metu buvo plačiai paplitusi nuomonė, kad skurdžiausiam trečdaliui europiečių būsto ir kaimynystės sąlygos nėra nei tokios netoleruotinos, nei tiek socialiai nesuderinamos, lyginant su amerikiečiais, ypač, jei lyginimas vyksta miestuose. Visoje Europos Sąjungoje vyriausybės jau seniai skatina aktyvią būsto politiką, dažnai sudarančią nuo vieno iki keturių procentų BVP. Be to, kiekvienoje ES šalyje, prieinamas ir tinkamas būstas, kuris yra prieinamas visiems, yra vienas iš svarbiausių vidaus politikos tikslų (Europos Komisija, 1996).

2.1 Lietuvos Respublikos būsto politikos reglamentavimas

Būsto politikos analizė yra glaudžiai susijusi su socialinės politikos valdysena, analizuojant būsto apsirūpinimo problematiką moderniose šių dienų visuomenėse (Žilys, 2018 p.195). Analizuojant valstybės vaidmenį būsto politikos kontekste jį galima įvardinti kaip pareigą patenkinti populiacijos būsto poreikius. Šis valstybės vaidmuo yra apibrėžtas teisiškai, kalbant apie socialinio būsto sektorių ir poreikį būstui įsigyti ar paramą būstui išlaikyti (Žilys, 2018 p.195). Peter K. Mackie (2016, p. 141) teigimu, blogėjanti jaunų žmonių būsto patirtis visame pasaulyje kelia didelių politikos problemų. Autoriai savo darbe apibrėžia, jog pirma, politikos kūrėjai turi užtikrinti, kad visi jaunuoliai turėtų lygias galimybes palikti šeimos namus ir gyventi savarankiškai. Antra, svarbus politikos formuotojų uždavinys yra pagerinti būsto tinkamumą ir prieinamumą jauniems žmonėms.

Valstybės vykdoma būsto politika gali būti vertinama ir pagal toje šalyje vyraujančią gerovės valstybės modelį. Literatūroje vadovaujantis G. Esping-Anderseno gerovės valstybių režimų klasifikacija šalys grupuojamos į konservatyvųjį, socialdemokratinį ir liberalųjį modelius. Socialdemokratiniam gerovės valstybės modeliui yra būdingas didesnis valstybės atsakomybės už piliečių gerovę prisiėmimas, ši tendencija pastebima ir analizuojant būsto politikos klausimus. J. Aidukaitės (2013, p. 307) teigimu socialdemokratinėje gerovės valstybėje, valstybė prisiima atsakomybę užtikrinant kokybišką ir prieinamą būstą kiekvienam, atsižvelgiant į jo poreikius. Šiame modelyje valstybė nustato ir reguliuoja būsto kainas, subsidijuoja būsto statybą bei teikia individualią paramą būsto įsigijimui. Konservatyvusis gerovės

valstybės modelis pasižymi didele valstybės atsakomybe už piliečių gerovę, tačiau valstybės įtaka būsto politikai skiriasi nuo socialdemokratiškos valstybių ir yra mažiau dosni. Būsto politikos reguliavimas yra decentralizuotas. Būsto statyba vykdoma privačių subjektų iniciatyva, taip pat vyrauja unitarinė būsto nuomos sistema, kurios dėka subalansuojamos privataus ir socialinio būsto nuomos kainos. Valstybiniu lygmeniu socialinio būsto teikimas savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų iniciatyva, kurios sudaro sąlygas ilgalaikiai būstų nuomai. Liberaliojo gerovės valstybių modelio šalyse pastebimo šios būsto politikos tendencijos: būsto plėtros reguliavimas yra priklausomas nuo rinkos (paklausos ir pasiūlos dėsnų), menka socialinio būsto plėtra. Remiantis tuo galima daryti prielaidą, jog liberaliojo gerovės režimo šalyse būsto sektorius yra privataus sektoriaus kompetencijoje, valstybinis sektorius nėra išplėtotas bei būstas garantuojamas tik labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių atstovams (Aidukaitė, 2013).

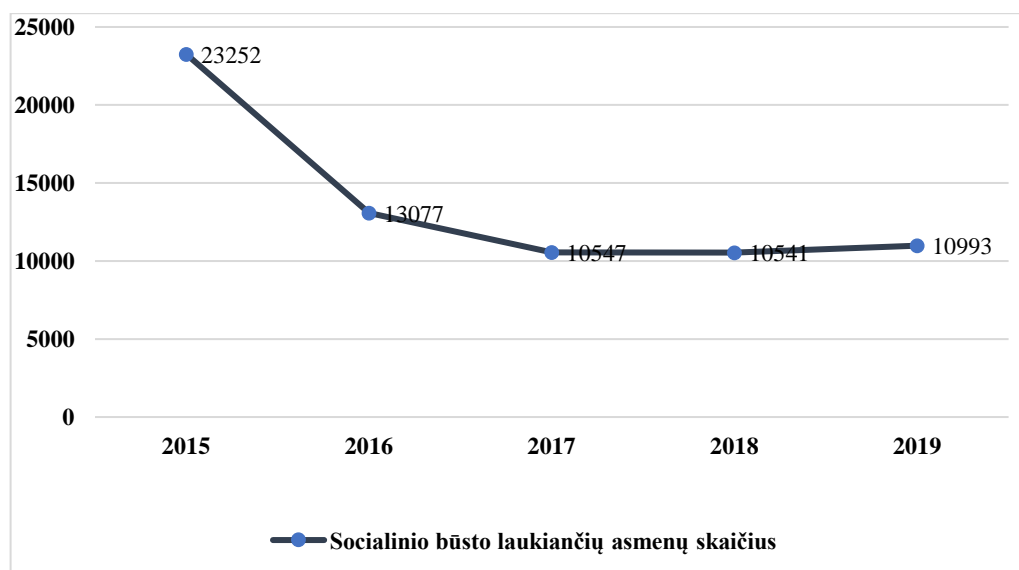
R. Indriliūnaitės (2018, p. 9) teigimu „Lietuvoje, kaip ir kitose Centrinės ir Rytų Europos šalyse, sovietinės sistemos žlugimas paveikė buvusią centralizuotą bei formalią valstybės kontrolę grįstą būsto paskirstymo politiką“. Šiuo metu Lietuva, pasižymi liberalios būsto politikos tendencijomis. Šalies būsto politikos ištakos gali būti siejamos su 1992 m. priimtu Lietuvos Respublikos gyventojų apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis įstatymu, kuriame buvo įtvirtintos valstybės pagalbos apsirūpinimui būstu formos: „mokant iš valstybės biudžeto lėšų būsto kredito draudimo įmokas ar jų dalį, teikiant subsidijas būsto kredito daliai padengti“. Kiek vėliau 2004 m. šalyje buvo patvirtinta Lietuvos būsto strategija, šiuo dokumentu nustatytas būsto reglamentavimas, bei paramos mechanizmai skirti pažeidžiamų socialinių grupių asmenims. Pagrindiniu šios strategijos tikslu yra įvardijamas siekis „išplėsti būsto pasirinkimo galimybes visoms socialinėms grupėms“. Dokumente įtvirtintos pagrindinės tikslo įgyvendinimo kryptys: parama būstui, būsto nuomos plėtra, būsto kreditų sistemos tobulinimas, naujų būstų statybos plėtra. Taip pat strategijoje numatomos galimybės į būsto politikos formavimą įtraukti ir savivaldybes bei plėsti jų funkcijas ir finansines galimybes būsto politikos įgyvendinimo srityje. Savivaldybių funkcijų plėtra numatoma „suteikiant joms daugiau galių naudoti valstybei priklausančią žemę, kurti infrastruktūrą, formuoti ir naudoti socialinio būsto fondą“ (*LR Vyriausybė, Lietuvos būsto strategija, 2004*).

Dar vienas, ne ką mažiau svarbus, dokumentas - LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas (2014), kurio 6 straipsnyje yra kalbama apie paramos būstui išsinuomoti ar įsigyti formas. Įstatymo šešto straipsnio 2 dalyje įtvirtinama, jog parama būstui išsinuomoti teikiama dviem pagrindinėmis formomis: nuomojant socialinį būstą bei mokant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. Taip pat šis įstatymas kitaip nei ankstesnieji, įtvirtino ir nuostatą, jog asmenys pretenduojantys į paramą įgyjant būstą privalo deklaruoti savo bei šeimos pajamų deklaracijas. Finansinė parama pirmojo būsto įsigijimui yra reglamentuojama ir Lietuvos Respublikos finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjantiems jaunuoms

šeimoms įstatymas 2018 m., kuriame yra numatytos finansinės paramos teikimo proporcijos pagal šeimyninį statusą bei vaikų skaičių. Siekiant gauti paramą pirmajam būstui būtina atitikti jaunos šeimos apibrėžimą. Dėl šios priežasties paramą gauti gali sutuoktiniai, registruoti partneriai arba vienas vaikus auginantis asmuo iki 36 m. Tad paramą gali gauti itin ribota gyventojų grupė. Įstatymu numatyta minimali paramos suma atitinka 10 proc. būsto kredito pirmam būstu įsigyti sumos, maksimali suma 30 proc., o paramos dydis negali viršyti 87 000 eurų (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2020). Verta paminėti, jog šią paramą gali gauti tik jaunos šeimos, kurios nori keltis gyventi į regionus, didžiuosiuose šalies miestuose ši parama nėra teikiama.

Tačiau kaip pastebima Aukščiausiosios audito tarnybos ataskaitoje (2017), vyraujanti paramos įsigyjant būstą strategija nėra tobula ir dažnai netgi turi priešingą poveikį. Šalyje vykdoma socialinio būsto politika yra kritikuojama dėl tikslinės paramos gavėjų grupės sudarymo taip pat dėl atrankos kriterijų siauro apibrėžtumo, nelankstumo. Skiriant socialinį būstą šalyje nėra priemonių, kuriomis būtų vertinamas asmenų pretenduojančių gauti būstą socialinės integracijos įgūdžiai (*Aukščiausioji audito tarnyba 2017*). Yra vertinami tik formalūs standartai, nesigilinant į kiekvieną individualią situaciją. Taip pat audito ataskaitoje minima, jog neretai savivaldybėse socialinio būsto laukiančiųjų eilės yra dirbtinai prailginamos, nes į jas įtraukiami ir tie asmenys, kuriems tokia parama iš esmės neturėtų būti skiriama.

Kaip pastebima, šalyje galioja ne vienas įstatymas, kuriuo įvardijamos konkrečios priemonės, paramos būstui įgyvendinimui. Šie įstatymai vienas kitą papildo, tačiau asmenų apsirūpinimo būstu tendencijos iliustruoja didesnę valstybinę paramos būstui poreikį. Remiantis paramos būstui situacijos analizės duomenimis galima teigti, jog esamų socialinių būstų skaičius nepatenkina esamo būsto poreikio, asmenys socialinio būsto gali laukti ilgiau nei tris metus. Nors, analizuojant statistinius duomenis pastebimas, jog 2016 m. pabaigai laukiančiųjų socialinio būsto asmenų skaičius ženkliai sumažėjo (5 pav.).

9 pav. Socialinio būsto laukiančių asmenų kaitos tendencijos

(Šaltinis: grafikas sudarytas autorės, remiantis Paramos būstui situacijos analizės duomenimis, 2020)

Kaip pastebima, didžiausias socialinio būsto laukiančių asmenų skaičiaus pokytis yra fiksuojamas 2016 m. Šiuo laikotarpiu laukiančiųjų skaičius sumažėjo daugiau nei 10 000, lyginant su 2015 m.. Mokslininkai šį staigų socialinio būsto laukiančiųjų asmenų skaičiaus kritimą sieja su anksčiau jau minėto 2015 m. įsigaliojusio įstatymo įtvirtinta privaloma paramos gavėjų pajamų deklaravimo nuostata (Brazienė, Žilys, Indriliūnaitė, Mikutavičienė, p.58). Atsižvelgiant į tai, asmenys, kurie laukė socialinio būsto skyrimo, tačiau neatliko pareigos – deklaruoti pajamas, automatiškai buvo pašalinti iš laukiančiųjų sąrašo, kas galimai ir lėmė laukiančiųjų skaičiaus sumažėjimą. Remiantis tuo galima daryti prielaidą, jog socialinio būsto poreikis sumažėjo „dirbtinai“, o esami statistiniai duomenys neatspindi realaus paramos poreikio. Remiantis 2019 m. savivaldybių duomenimis apie socialinių būstų fondą, galima pastebėti, jog didžiojoje daugumoje savivaldybių fiksuojamas didelis socialinių būstų poreikis, kurio negali patenkinti esamas būstų skaičius - didžiojoje dalyje visi savivaldybių turimi socialiniai būstai buvo visiškai užpildyti ir tik kelios savivaldybės turi laisvų socialinių būstų, kuriuos gali paskirstyti, jų laukiantiems asmenims.

Atsižvelgiant į socialinio būsto laukiančiųjų eiles Socialinių reikalų ir darbo komitetas pritarė Paramos būstui įsigyti ir išsinuomoti įstatymo projektui Nr. XIII P-4777, kuriuo norima tobulinti paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti teisinį reguliavimą bei sudaryti palankesnes sąlygas asmenims, su mažomis pajamomis apsirūpinti būstu. Įsigaliojus šiems įstatymo pakeitimams, bus nustatomas socialinio būsto nuomos laukimo laikotarpis, kad asmenims, kurie negauna socialinio būsto per numatytą laiko tarpą, iš

savivaldybės biudžeto būtų mokama rinkoje nuomojamo būsto faktinio nuomos mokesčio dalies kompensacija. Ši priemonė turėtų tapti alternatyva ilgam laukimui socialinio būsto sąrašuose.

Taigi, Lietuvoje būsto politikos reglamentavimas yra, tačiau susiduriama su įstatymo vykdymo problemomis. Nors įstatymu ir numatytos paramos būstui gairės, tačiau veikiantys politikos įgyvendinimo mechanizmai nepateisina visuomenės lūkesčių. Parama būstui dažnai tampa neprieinama labiausiai pažeidžiamiems visuomenės segmentams.

2.2 Lietuvos Respublikos jaunimo užimtumo politikos reglamentavimas

Kaip galima pastebėti, darbo rinka yra susijusi ne tik su ekonominėmis bet ir socialinėmis problemomis, tokiomis kaip: gyventojų užimtumas, nedarbas, darbo paieškose esančių asmenų perkvalifikavimu bei išteklių panaudojimu (Pocius, Burneika, 2017, p. 29). Pasak S. Buidovaitės ir K. Šiaunytės užimtumas taip pat gali būti traktuojamas kaip vienas pagrindinių žmogaus gyvenimo kokybės rodiklių. Jaunimas, kuris pasižymi silpnėmis užimtumo pozicijomis, dažniau susiduria su kitomis socialinėmis problemomis, kurios ilginiui neigiamai veikia asmens pasitenkinimu gyvenimu rodiklius bei gyvenimo kokybę.

Lietuvos užimtumo reglamentavimo ištakas galima sieti su 1991 m. įsigaliojusiu Lietuvos Respublikos gyventojų užimtumo įstatymu, kuriame yra užtikrinamos asmenų užimtumo garantijos. Tačiau jaunimo užimtumo didinimas, kaip itin svarbi bendros šalies užimtumo politikos dalis, išskirtas kiek vėliau - „Lietuvos Respublikos užimtumo didinimo“ 2001-2004 metų programoje. Šiame dokumente, gana plačiai analizuojama ir jaunimo užimtumo problematika. Programoje yra teigiama, jog darbo rinkos politikos požiūriu jaunimas, kuris pradeda darbinę yra viena labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių, nes dažniau nei kitos amžiaus grupės susiduria su nedarbu.

Tačiau šiuo metu svarbiausiu užimtumą reglamentuojančiu įstatymu galima laikyti LR užimtumo įstatymą (2016). Šiame įstatyme užimtumas apibrėžiamas kaip „atlygintina arba neatlyginta teisėta fizinio asmens savarankiška, iš dalies savarankiška arba priklausoma veikla“. Šia veikla asmuo užsidirba pinigines lėšas pragyvenimui. LR užimtumo įstatymas (2016) apibrėžia darbo santykių pobūdį, bedarbio išmokų skyrimo mechanizmą, periodinių išmokų skyrimo ypatumus, valstybinių įstaigų kompetencijas vykdant užimtumo politiką. Šis dokumentas iš esmės nustato pagrindines gaires Lietuvos užimtumo sistemos funkcionavimui.

Mokslinėje literatūroje yra išskiriama ši užimtumo skatinimo priemonių klasifikacija: aktyvios bei pasyvios darbo rinkos priemonės. Lietuvoje taikomos užimtumo skatinimo priemonės reglamentuojamos įstatymais ir poįstatyminiais teisės aktais. Aktyvios darbo rinkos priemonės šalyje apibrėžia Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo (2009). Jame numatoma, jog aktyvios darbo rinkos politikos priemonės sudaro: darbingo amžiaus bedarbių profesinis mokymas, įdarbinimas subsidijuojant darbo vietą, taip pat darbo rotacija, viešųjų darbų sistema, vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas bei savarankiško užimtumo rėmimas. Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio valstybėse, veikia ir pasyvių darbo rinkos priemonių mechanizmas, reglamentuotas įstatymu. Šalyje yra mokamos išmokos netekus darbo, kurių paskirtis yra užtikrinti asmenų, netekusių darbo vietos ir ieškančių darbo, pajamų lygio palaikymą ((*Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991, Lietuvos aidas, 1991-05-31, Nr. 107-0*)).

Kaip galima pastebėti analizuojant užimtumo politikos reglamentavimą, Europos Sąjungoje ji yra vykdoma vadovaujantis Europos Sąjungos tarybos rekomendacijomis. Europos Sąjungos Taryba 2013 m. paskelbė rekomendaciją dėl jaunimo garantijų iniciatyvos. Šiuo dokumentu valstybės narės skatinamos užtikrinti kokybiškos darbo sąlygos, kokybiškas mokslas bei mokomosios praktikos galimybės. Numatyta, jog jaunimas turėtų galėti šiomis galimybėmis pasinaudoti per keturis mėnesius po darbo netekimo ar formaliojo švietimo baigimo. Rekomendacijoje patvirtinama ankstyvosios intervencijos bei aktyvinimo svarba, siekiant jaunimo užimtumo didinimo. Valstybėms narėms rekomenduojama vykdyti socialinės aprėpties programas, remti informacinius mainus tarp atsakingų tarnybų, plėtoti individualizuotų paslaugų jaunimui teikimą. Įgyvendinant jaunimo integraciją į darbo rinką skatinančias priemones, valstybėms siūloma tobulinti jaunimo įgūdžius, suteikiant jaunuoliams galimybę grįžti į švietimo ar mokymo sistemą, gerinti jaunuolių padėtį darbo rinkoje, taikant įvairias lengvatas, tikslines subsidijas bei finansines paskatas darbdaviams. Šių rekomendacijų pasėkoje, Lietuvoje buvo pradėta įgyvendinti Jaunimo garantijų iniciatyva, kurios pagrindiniu tikslu ir tapo ES tarybos įvardintas siekinys: „15–29 metų amžiaus jaunuolių netekusių darbo ar baigusią mokslus užimtumo skatinimas 4 mėn. laikotarpyje“.

Taigi, užimtumo reglamentavimas apibrėžia tiek užimtumo formas, tiek paramos užimtumui skatinti priemones, tiek politikos įgyvendinimą vykdančių institucijų pareigas. Tačiau, kalbant apie jaunimo užimtumo skatinimą, galima teigti, jog jaunimui esamas reglamentavimas nėra palankus ir nesudaro palankių įsidarbinimui sąlygų.

2.3 Teorinės darbo dalies apibendrinimas

Atlikus mokslinės literatūros analizę galima teigti, jog jaunimo užimtumo galimybės yra glaudžiai susijusios su: ilgesniu dalyvavimu švietimo sistemoje, įgyto išsilavinimo atitikimu darbo rinkos poreikiams, įgytos darbinės patirties.

Jaunimo galimybės apsirūpinti būstu yra siejamos su: šeimos socialine bei finansine padėtimi, dalyvavimu darbo rinkoje, būsto rinkos tendencijomis, asmenine motyvacija. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog jaunimas vis vėliau įsilieja į būsto savininkų gretas ir ilgiau gyvena su tėvais.

Mokslinės literatūros analizė parodė, jog šeima tiesiogiai daro įtaką jaunimo apsirūpinimui būstu bei užimtumui. Kaip pastebima jaunimas iš socialiai ir finansiškai labiau apsirūpinusių šeimų turi didesnes galimybes apsirūpinti kokybišku būtu bei įgyti geresnį išsilavinimą. Taip pat jaunimas turintis geresnes startines pozicijas dažniau gyvena saugesniuose gyvenamuosiuose rajonuose.

Jaunimo užimtumas visose Europos Sąjungos valstybėse blogėja, pastebima, jog jaunimas daug dažniau nei kitų amžiaus grupių atstovai susiduria su nesaugiu užimtumu. Jaunimas darbo rinkoje yra itin pažeidžiamas turi prastesnes galimybes nei kiti, naudotis socialinėmis garantijomis, turi silpnesnes pozicijas darbo vietoje, uždirba mažesnius atlyginimus, dirba pagal terminuotas darbo sutartis.

Atlikus mokslinių šaltinių analizę buvo nustatyta, jog po pasaulinės ekonomikos krizės būsto kainos visoje Europos Sąjungoje išaugo. Tačiau didžiausias kainų šuolis buvo fiksuotas Lietuvoje. Remiantis Lietuvos statistikos duomenimis galima teigti, jog būsto kainos šalyje ir toliau tendencingai auga. O šalyje vykdoma būsto politika neatliepia jaunų žmonių poreikio. Socialinio būsto, gyvenamojo ploto nuomos kainos kompensavimo politika yra orientuota į kitas socialines grupes ir jaunimas retai gali pasinaudoti šia parama.

Jaunimo skaičius visose amžiaus kategorijose mažėja, tai lemia kintanti šeimos samprata, mažėjantis gimstamumas, vis ar dideli emigracijos rodikliai. Jaunimas vėliau, kuria šeimas, dažnai gyvena nesusituokę, taip pat pastebima tendencija, jog sukūrus šeima retai norima daugiau kaip 2 vaikų (Stankūnienė, Baublytė, Žibas, Stumbrys, 2016, p. 15). Nors Lietuvoje jau kurį laiką stebimos teigiamos tendencijos, vis daugiau tautiečių grįžta ir kuria gyvenimą tėvynėje, tačiau migracijos situacija išlieka sudėtinga, jaunimas yra linkęs keliauti ne tik su tikslu nuolat likti užsienio valstybėje tačiau ir siekdami geresnio išsilavinimo.

3. JAUNIMO DALYVAVIMO DARBO RINKOJE IR BŪSTO ĮSIGYJIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodika

Įgyvendinant tyrimo tikslus buvo pasirinktas tyrimo metodų trianguliacijos metodas. Vykdamas tyrimą visų pirma buvo atliekama statistinė duomenų analizė, duomenys buvo analizuojami naudojant IBM SPSS Statistics 21 bei Microsoft Excel programas. Antras tyrimo etapas- kokybinis tyrimas, atliktas naudojant pusiau struktūruoto interviu metodą. Pusiau struktūruoto interviu metodas gali būti laikomas vienu efektyviausių duomenų rinkimo metodų. Naudojant pusiau struktūruoto interviu metodą informantams buvo suteikiama galimybė, kalbėti apie tiriamą reiškinį jam priimtinais terminais taip pat tyrimo dalyviai galėjo į užduodamus klausimus atsakyti išsamiau (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys buvo analizuojami pasitelkiant turinio (*content*) analizės būdą. Analizė buvo atliekama naudojantis MAXQDA 2018 programa. Mayring (2000), teigimu turinio analizės metodas leidžia remiantis analizuojamu tekstu, padaryti specifines išvadas ir yra validus.

Tyrimo objektas-jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybės.

Kiekybinio tyrimo tikslas-remiantis statistine duomenų analize, nustatyti, kokias kaip savo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti būstu vertina Lietuvos jaunimas.

Kokybinio tyrimo tikslas-remiantis ekspertų nuomone identifikuoti, jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei apsirūpinimo būstu galimybes.

Tyrimo hipotezės:

H1: Jaunimas turintis aukštesnį išsilavinimą palankiau vertina savo galimybes apsirūpinti būstu bei dalyvauti darbo rinkoje.

H2: Jaunimas gyvenantis didžiuosiuose šalies miestuose palankiau vertina savo galimybes įgyti būstą bei dalyvauti darbo rinkoje nei regionuose gyvenantis jaunimas.

H3: Jaunimas, kurių tėvai pasižymi geresnėmis finansinėmis, socialinėmis galimybėmis, palankiau vertina savo galimybes dalyvauti darbo rinkoje ir apsirūpinti būstu.

Tyrimo imtis ir atranka: Atliekant statistinį tyrimą buvo naudojamosi, jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis. Prieš atliekant tyrimą buvo gautas duomenis surinkusių mokslininkų sutikimas. Kokybinis darbo tyrimas buvo atliekamas 2020 m. spalio mėnesį. Prieš atliekant interviu su kiekvienu informantu iš anksto buvo suderintas pokalbio laikas ir vieta, atsižvelgiant į pandemiją, dėl COVID-19 interviu buvo atliekama naudojantis „Zoom“ platforma. Kokybiniame tyrime dalyje dalyvavo 4 ekspertai.

9 lentelė. Informantų charakteristika

Informantas	Atstovaujama Organizacija
Darbo rinkos ekspertas (D)	Lietuvos socialinių tyrimų centras
Nekilnojamojo turto rinkos ekspertas (N)	Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacija
Jaunimo reikalų ekspertė (J)	Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Jaunimo reikalų ekspertė (JN)	Lietuvos jaunimo organizacijų taryba

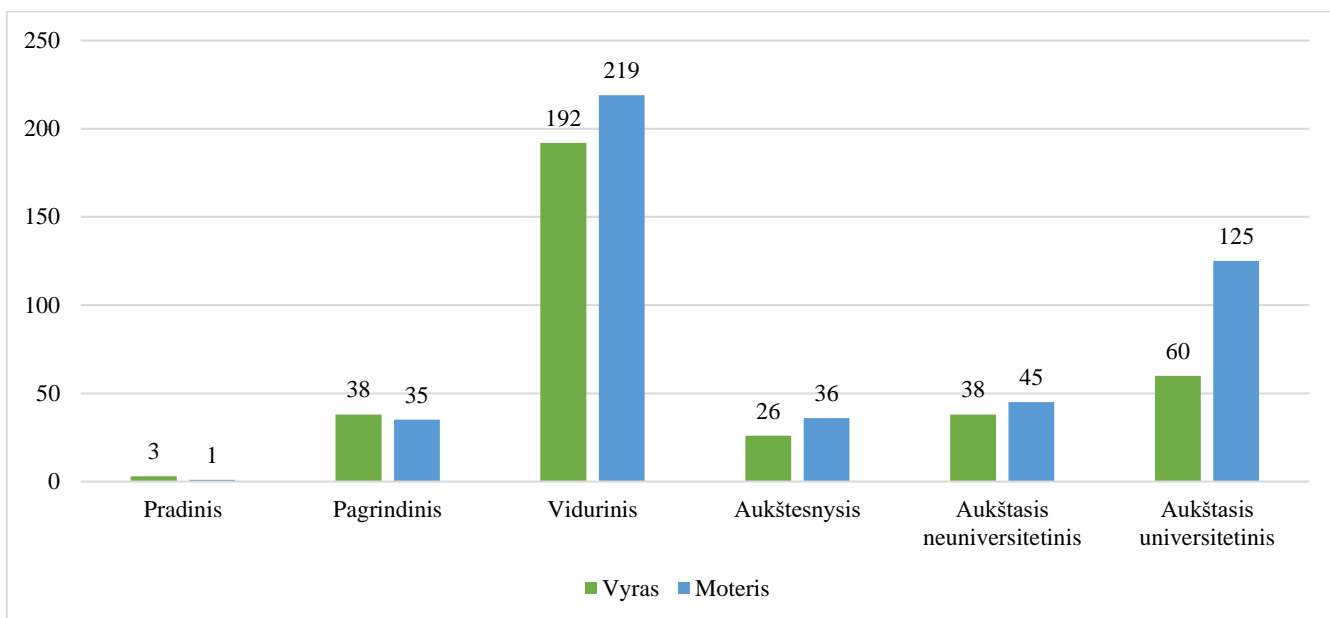
(Lentelė sudaryta autorės, 2020)

Vykdamas tyrimą buvo laikomasi tyrimų etikos principų. Tyrimo dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslais ir uždaviniais, jiems buvo užtikrintas jų anonimiškumas ir asmens duomenų konfidencialumas, informavus, jog duomenys bus panaudoti tik magistro baigiamojo darbo tikslais.

Tyrimo sunkumai bei apribojimai: Tyrimas buvo vykdomas Covid-19 pandemijos metu, tad vengiant užsikrėtimo rizikos kokybinio ekspertų interviu duomenys buvo surenkamai naudojantis technologinėmis priemonėmis, esant šiai situacijai dalis tyrime turėjusių dalyvauti ekspertų atsisakė jame dalyvauti.

Kiekybinis tyrimas: vykdamas duomenų analizę, buvo naudojamos SPSS Statistics bei Microsoft Excel programomis, kurių dėka buvo atliktas erdvinis duomenų vaizdavimas. Tyrimas buvo atliekamas naudojant 2018 m. Lietuvoje tyrimo duomenimis.

Tyrimo imtis: Tyrime buvo naudojamos Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018 m., kuriame dalyvavo 1201 respondentas, iš jų 553 vyrai ir 648 moterys. Remiantis tuo, jog Lietuvos Respublikoje jaunimu yra laikomi asmenys nuo 16 m. iki 29 m. toliau šiame darbe bus analizuojama 818 respondentų priklausančių šiai amžiaus grupei atsakymai. Respondentų išsilavinimas svyravo nuo pradinio, pagrindinio, vidurinio, aukštesniojo, aukštojo neuniversitetinio, aukštojo universitetinio (10 pav). Jaunimo kategorijoje pagrindinį bei pradinį išsilavinimą buvo įgiję mažiausiai respondentų, dauguma tyrime dalyvavusių asmenų vidurinį ir aukštesnį išsilavinimą. Aukštąjį neuniversitetinį bei aukštesnįjį bei aukštąjį universitetinį išsilavinimą buvo įgiję daugiau moterų nei vyrų.

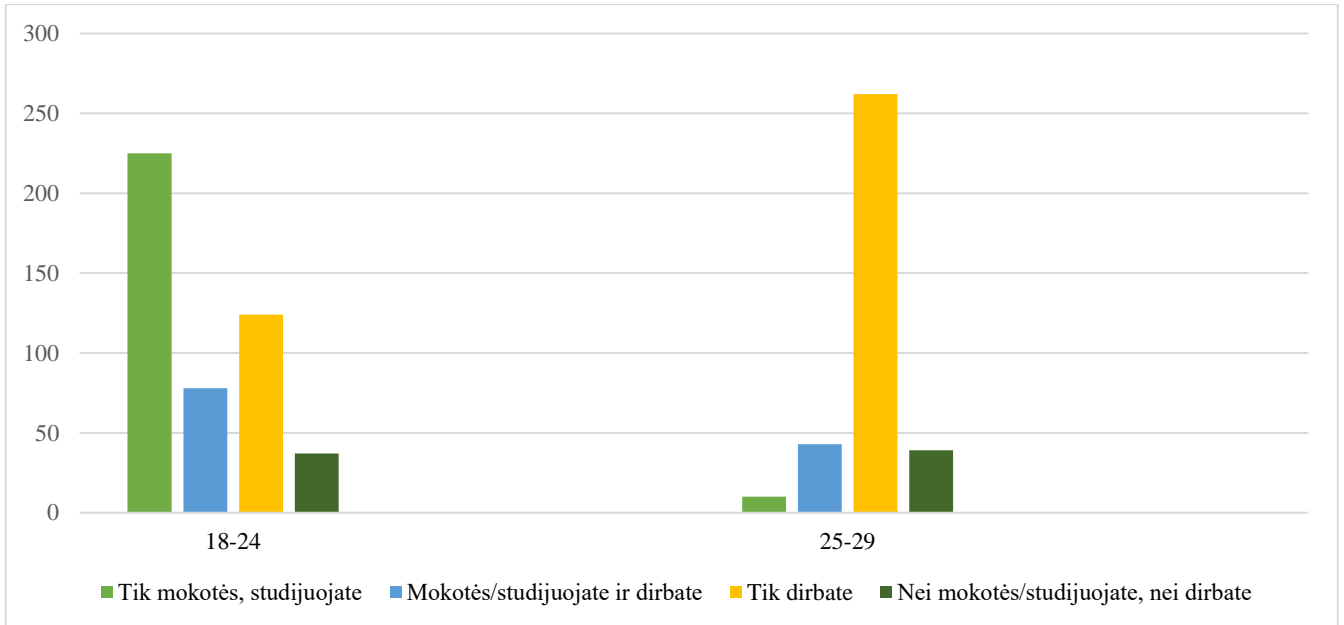

10 pav. Respondentų išsilavinimas pagal lytį, N=818

4. JAUNIMO DALYVAVIMO DARBO RINKOJE IR BŪSTO ĮSIGYJIMO GALIMYBIŲ VERTINIMO REZULTATAI

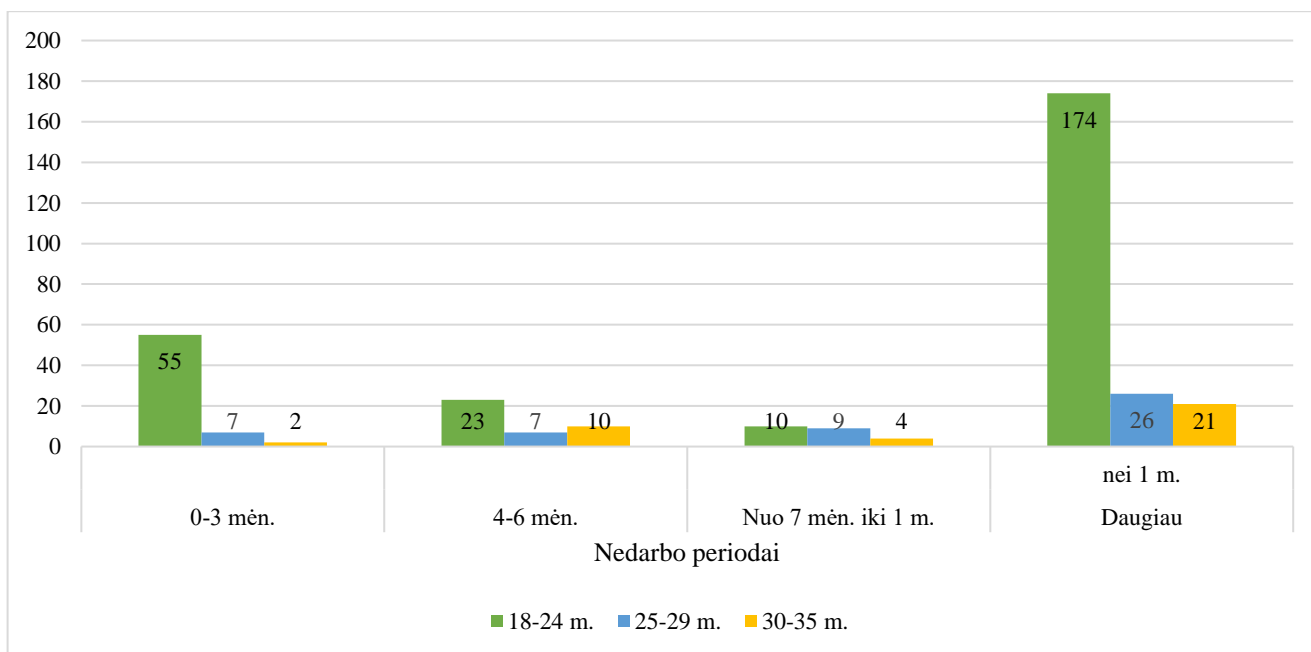
4.1 Kiekybinės tyrimo dalies rezultatai

Analizuojant tyrimo rezultatus (11 pav.) pastebima, jog amžiaus kategorijose dominuoja skirtingos užimtumo formos. Visose amžiaus grupėse stebimas panašus užimtumo neturinčių asmenų skaičius. Tuo tarpu dirbančių ir studijuojančių asmenų skaičius yra didžiausias jauniausios amžiaus grupės tarpe t.y tarp (18-24m.) amžiaus asmenų. Didžiausias dalyvavimas darbo rinkoje yra paplitęs vyriausioje amžiaus kategorijoje (30-34m.), šios tendencijos iš esmės atliepia teorinėje darbo dalyje aptartus užimtumo principus, ilgesnį dalyvavimą švietimo sistemoje bei ribotas jaunimo galimybes dirbti (Žalimienė, Vareikytė, Lazutka, 2007).

11 pav. Užimtumo formos pagal amžiaus grupes, N=818

Atliekant tyrimą jaunimo nedarbo periodai buvo sulyginami su vyresnio amžiaus žmonių rodikliais (8 pav). Nustatyta, jog didelė dalis 18-24 m. respondentų patiria ilgus nedarbo periodus. Ši reiškinį būtų galima sieti su šiai amžiaus kategorijai būdingu ilgesniu dalyvavimu švietimo sistemoje, bei būdingomis trumpalaikio darbo formomis- sezoniniu darbu. Kaip teorinėje dalyje jau ir buvo minėta, jog jaunimo užimtumo mažėjimas gali būti susietas technologine bei ekonomine pažanga, nes jaunimas dažnai įgyja išsilavinimą neatitinkantį darbo rinkos poreikių (Tählín, Westerman (2018), Brazienė (2018)).

12 pav. Nedarbo periodai pagal amžiaus grupes N=519

Tyrimo metu buvo atliekamas Pearsono koreliacijos testas, kurio rezultatai parodė, jog aukštasis išsilavinimas statistiškai reikšmingai koreliuoja su nuosavo būsto turėjimu. Analizei buvo pasirinkti šie rodikliai: respondentų amžius, 6 intervalai (kintamasis *būsto savininkai*) ir išsilavinimas (kintamasis *aukštasis išsilavinimas*). Analizės rezultatai pateikiami žemiau esančioje lentelėje (9 lentelė). Remiantis statistinės analizės duomenimis galima teigti, jog koreliacija tarp namų nuosavybės bei išsilavinimo yra vidutinio stiprumo, nes 0,2 (-0,2) – silpna koreliacija, o 0,8 (-0,8) stipri. Tai, jog koreliacijos koeficientas yra teigiamas parodo, jog augant išsilavinimo lygiui, daugėja ir būsto savininkų, vienam kintamajam didėjant, didėja ir kitas. Tyrimo rezultatai atspindi teorinėje darbo dalyje aptartas apsirūpinimo būstu prielaidas. Išsilavinimas gali būti laikytinas kaip viena pagrindinių socialinio kapitalo prielaidų, tad aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys dažai turi ir didesnes pajamas, kuriomis gali disponuoti, tai sudaro palankesnes prielaidas apsirūpinimo būstu kontekste (Brazienė, Žilys (2018), Filandri ir Bertolini (2016)).

9 lentelė. Koreliacijos testo rezultatai

		Būsto savininkai	Aukštasis išsilavinimas
Būsto savininkai	Pearsono koreliacija	1	,527**
	p-reikšmė		,000
	Imtis	348	348
		Pearsono koreliacija	,527**
			1

Aukštasis išsilavinimas	p-reikšmė	,000	
	Imtis	348	373

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Siekiant nustatyti, ar didžiuosiuose šalies miestuose ar šalies regionuose gyvenantis jaunimas palankiau vertina savo galimybes įgyti būstą buvo atliktas nepriklausomų imčių (T) testas. Atliekant testą visi respondentai visų pirma buvo skirstomi pagal teritorinį pasiskirstymą į miesto (**1-** Sostinėje (Vilniuje), didmiestyje (Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje), apskrities centre (Alytuje, Marijampolėje, Utenoje) gyventojus regiono (**2-** rajono centre (Skuode, Varėnoje, Kėdainiuose), miestelyje (Ramygaloje, Vilkijoje, Šeduvoje), Kaime, Vienkiemyje) gyventojų kategorijas. Testo rezultatai pateikiami lentelėje žemiau (10-11 lentelėse). Remiantis (11 lentelėje) patektais duomenimis, galima teigti, jog regionų gyventojai nepalankiau vertina savo galimybes įsigyti būstą nei didžiuosiuose miestuose gyvenantys asmenys. Tai galima sieti su geresne finansine, didžiuosiuose šalies miestuose gyvenančių asmenų padėtimi, dėl anksčiau jau minėto didesnio darbo užmokesčio, daugiau bei kur kas stabilesnių gerai apmokamų darbo vietų.

10 lentelė. Nepriklausomų imčių (T) t esto rezultatai

	MR	Imtis	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Būsto įsigijimo galimybės	1-Didieji miestai	587	1,7189	,44991
	2-Regionai	231	1,8788	,32708

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

11 lentelė. Nepriklausomų imčių (T) testo rezultatai

	Levene's testas dispersijų lygybei		t-testas vidurkių lygybė					
	F	Sig	T	Df	P reikšmė	Standartinis nuokrypis	95% Pasikliautinis intervalas	
							Žemutinis	Viršutinis

Būsto Galimybės	Lygios dispersijos	134, 041	,00 0	- 4,91 3	816	,000	,03254	-,22375	-,09601
	Nelygios dispersijos			- 5,62 5	574,9 24	,000	,02842	-,21571	-,10405

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Pritaikius Chi homogeniškumo testą buvo siekiama nustatyti ar moterys, ar vyrai palankiau vertina galimybę apsirūpinti būstu. Kadangi p reikšmė yra didesnė nei 0,05, vadinasi lyčių proporcijos statistiškai reikšmingai nesiskiria - tiek vyrų (21%), tiek moterų (25,6%) galimybes įsigyti būstą, jų pačių vertinimu, reikšmingai nesiskiria, tačiau moterys savo galimybes vertina šiek tiek geriau. Skirtumą analizuojant apsirūpinimo būstu galimybes tarp lyčių identifiko ir torinėje darbo dalyje aptartas Coulter (2016). Skirtumus tarp moterų bei vyrų galimybių apsirūpinti būstu vertinimo būtų galima sieti su 6 lentelėje pateikta informacija apie respondentų išsilavinimą, kaip pastebima, moterys dažniau yra įgijusios aukštesnįjį arba aukštąjį išsilavinimą, taip pat pasižymi žemesniu nedarbo lygiu nei vyrai kas savo ruožtu gali užtikrinti didesnę stabilumą darbo rinkoje.

12 lentelė. Galimybės įgyti būstą vertinimas tarp lyčių

		Būsto įsigijimo galimybės			
		1,00 Įgysiu	2,00 Neįgysiu	Viso	
Lytis	Vyrai	Skaičius	75	282	357
		% Vyrų	21,0%	79,0%	100,0%
		% Būsto įsigijimo galimybės	38,9%	45,1%	43,6%
	Moteris	Skaičius	118	343	461
		% Moterų	25,6%	74,4%	100,0%
		% Būsto įsigijimo galimybės	61,1%	54,9%	56,4%
Viso	Skaičius	193	625	818	
	% Vyrų ir moterų	23,6%	76,4%	100,0%	
	% Būsto įsigijimo galimybės	100,0%	100,0%	100,0%	

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Chi homogeniškumo testas buvo pritaikytas ir siekiant nustatyti, didžiuosiuose šalies miestuose ar regionuose gyvenantis jaunimas palankiau vertina savo galimybes įsigyti gyvenamąjį būstą. Nustatyta, jog skirtumas tarp miestuose ir regionuose gyvenančio jaunimo yra statistiškai reikšmingas. 1- vertina

palankiai savo galimybes įgyti būstą 6 metų laikotarpyje, 2- mano jog neturės galimybes įgyti būsto. Nustatyta, jog didžiųjų miestų gyventojai palankiau vertina savo galimybes įgyti nuosavą būstą, nei regionuose gyvenantys asmenys. Šiuos testo rezultatus galima sieti su teorinėje darbo dalyje aptarta M. Weberis teorija, kuri tvirtina, jog asmenys turintys geresnę prieigą prie visuomeninių gerybių – universitetų, geriau apmokamų darbo vietų, palankiau vertina ir tolimesnes savo gyvenimo perspektyvas (Breen, 2004). Tad galima daryti prielaidą, jog jaunimas gyvenantis regionuose savo galimybes ateityje įgyti būstą, vertina parasciau ir dėl to, jog turi mažesnę prieigą prie visuomeninių išteklių.

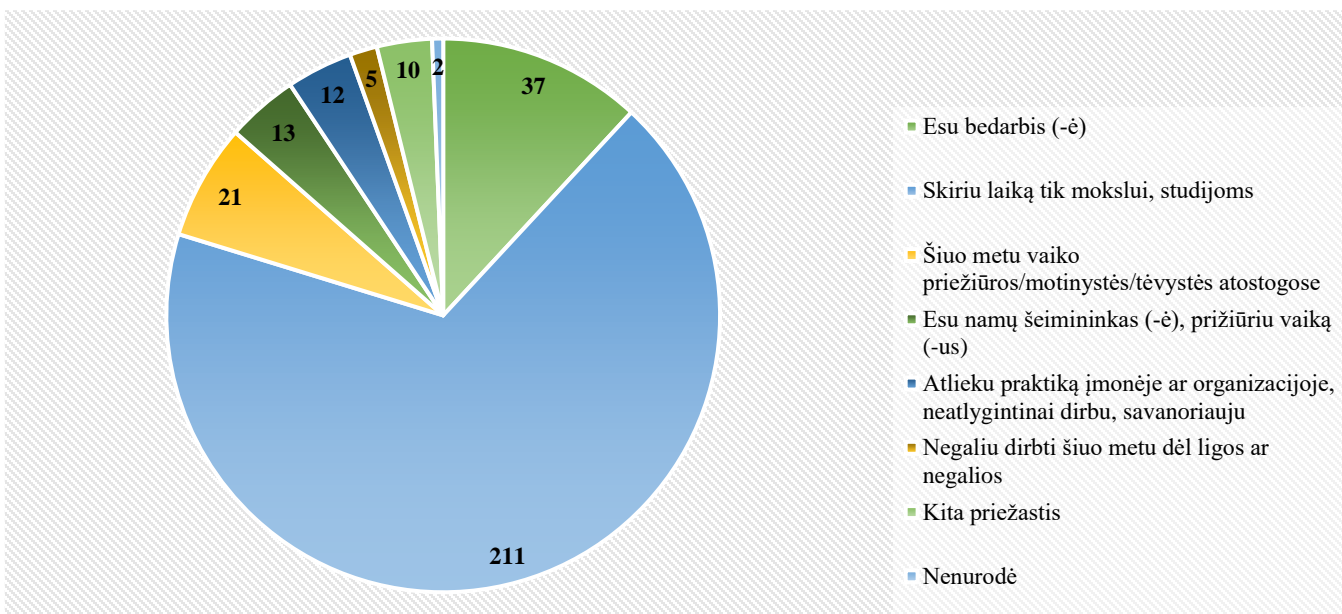
13 lentelė. Didžiųjų miestų ir regionų jaunimo galimybių įsigyti būstą vertinimas

			Būsto įsigijimo galimybės		Iš viso
			1,00 Įgysiu	2,00 Neįgysiu	
MK	1,00 Miestai	Skaičius	165	422	587
		% tarp MR	28,1%	71,9%	100,0%
		% Būsto įsigijimo galimybės	85,5%	67,5%	71,8%
	2,00 Regionai	Skaičius	28	203	231
		% tarp MR	12,1%	87,9%	100,0%
		% Būsto įsigijimo galimybės	14,5%	32,5%	28,2%
Iš viso		Skaičius	193	625	818
		% tarp MR	23,6%	76,4%	100,0%
		% tarp BGALIMYBES	100,0%	100,0%	100,0%

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Tyrimu taip pat buvo siekiama nustatyti, kokias galimybes jaunimas turi dalyvauti darbo rinkoje. Visų pirma, nuspręsta išsiaiškinti kokia dažniausia jaunimo nedarbo priežastis, šiam tikslui naudojantis SPSS programa buvo sudaryta dažnių lentelė remiantis klausimu „Galbūt galėtumėte įvardinti iš žemiau pateiktų punktų, kodėl šiuo metu nedirbate?“, respondentų buvo prašoma įvardinti svarbiausią priežastį (9 pav.). Kaip pastebima, didžioji dalis respondentų kaip pagrindinę priežastį įvardijo dalyvavimą švietimo sistemoje.

13 pav. Jaunimo nedarbo priežastys, N=311

Pritaikius Chi homogeniškumo kriterijų buvo siekiama nustatyti ar yra statistiškai reikšmingas skirtumas tarp moterų bei vyrų nerimo dėl darbo vietos išlaikymo (14 lentelė). Atlikus testą nustatyta, jog p- reikšmė yra lygi 0.05, tad galima teigti jog nėra statistiškai reikšmingo skirtumo tarp vyrų ir moterų nerimo netekti darbo per ateinančius 12 mėn. (5 priedas). Tai galima sieti su respondentų išsilavinimu, didžioji dalis tyrimo dalyvių turėjau aukštąjį išsilavinimą, kas savo ruožtu lemia ir stabilesnę asmenų padėtį darbo rinkoje.

14 lentelė. Nerimas netekti darbo pagal lytį

			A16. Ar Jūs nerimaujate, kad galite netekti savo dabartinio darbo per ateinančius 12 mėn.?				Viso
			Labai nerimauju	Šiek tiek nerimauju	Esu ramus dėl to	Apie tai negalvoju	
LYTIS	Vyras	Skaičius	5	51	109	75	240
		% Vyrų	2,1%	21,3%	45,4%	31,3%	100,0%
		% Nerimas netekti darbo	31,3%	47,2%	48,9%	46,9%	47,3%
	Moteris	Skaičius	11	57	114	85	267
		% Moterų	4,1%	21,3%	42,7%	31,8%	100,0%
		% Nerimas netekti darbo	68,8%	52,8%	51,1%	53,1%	52,7%

Viso	Skaičius	16	108	223	160	507
	% Vyrų ir moterų	3,2%	21,3%	44,0%	31,6%	100,0%
	% Nerimas netekti darbo	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)
 Stjudento T- kriterijus, taikomas nepriklausomoms imtims - Dispersijos nėra lygios (p - 0,0031), todėl žiūrime į apatinę p reikšmę (0,022). Kadangi p reikšmė yra mažesnė nei 0,05, tai miesto gyventojai (1) statistiškai reikšmingai vėliau įsitraukia į darbo rinką nei regionų gyventojai (2). Šias tendencijas būtų galima sieti su tuo, jog jaunimas gyvenantis didžiuosiuose miestuose yra arčiau universitetų bei kitų mokymo įstaigų, tad turi didesnes galimybes nei regionuose gyvenantys asmenys ilgiau dalyvauti švietimo sistemoje.

15 lentelė. Nepriklausomo imčių T testo rezultatai, įsitraukimo į darbo rinką pasiskirstyme

		Levene's testas dispersijų lygybei		t-testas Vidurkių lygibė						
		F	P-reikšmė	T	Df	P-reikšmė	Vidurkių skirtumai	Standartinis nuokrypis	95% Pasikliautinis intervalas	
									Žemutinis	Viršutinis
Kokio amžiaus būdamas (-a) pradėjote dirbti nuolatinį darbą:	Lygios Dispersijos	4,679	,031	1,929	505	,054	2,519	1,306	-,046	5,084
	Nelygios Dispersijos			2,306	434,442	,022	2,519	1,093	,372	4,667

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Atliekant CHI-kvadrato testą buvo siekiama nustatyti ar yra tiesioginis ryšys tarp gyvenamosios vietos bei baimės prarasti darbą. Siekiant šio tikslo, buvo remtasi klausimo “Ar Jūs nerimaujate, kad galite netekti savo dabartinio darbo per ateinančius 12 mėn.?” atsakymais. Nustatyta, jog yra statistiškai reikšmingas skirtumas tarp didžiuosiuose šalies miestuose ir regionuose gyvenančio jaunimo nerimo netekti darbo, p- reikšmė lygi,000. Tad remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad regionuose gyvenančio jaunimo nerimas yra statistiškai reikšmingai didesnis. Remiantis moksline literatūra, galima daryti prielaidą, jog šią baimę sąlygoja, mažas bei menkai apmokamas regionuose esančių darbo vietų skaičius bei didelė konkurencija dėl jų.

15 lentelė. Nerimas netekti darbo pagal gyvenamąją vietą

			Ar Jūs nerimaujate, kad galite netekti savo dabartinio darbo per ateinančius 12 mėn.?				Viso
			Labai nerimauju	Šiek tiek nerimauju	Esu ramus dėl to	Apie tai negalvoju	
M K	1,00 Miestai	Skaičius	11	61	167	117	356
		% Didžiųjų miestų	3,1%	17,1%	46,9%	32,9%	100,0%
		% Nerimas netekti darbo	68,8%	56,5%	74,9%	73,1%	70,2%
	2,00 Regionai	Skaičius	5	47	56	43	151
		% Regionų	3,3%	31,1%	37,1%	28,5%	100,0%
		% Nerimas netekti darbo	31,3%	43,5%	25,1%	26,9%	29,8%
Viso	Skaičius	16	108	223	160	507	
	% Didžiųjų miestų ir regionų	3,2%	21,3%	44,0%	31,6%	100,0%	
	% Nerimas netekti darbo	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Siekiant išsiaiškinti kaip jaunimo apsirūpinimas gyvenamuoju būstu yra pasiskirstęs pagal užimamą būsto poziciją buvo panaudotas anksčiau jau minėtas Chi homogeniškumo kriterijus. Remiantis testo rezultatais galima teigti, kad su tėvais gyvenantis jaunimas statistiškai reikšmingai prasčiau vertina savo galimybes apsirūpinti gyvenamuoju būstu. Kaip teorinėje darbo dalyje jau ir buvo aptarta jaunimas vis dažniau ilgiau gyvena su tėvais ir rečiau pradeda savarankišką gyvenimą (Forrest ir Xian (2017), Bayrakdar, Coulter, Lersch, Vidal (2018), Kolb, Skopek, Blossfeld (2013), Lennartz, Helbrech, (2018)). Remiantis tuo, jaunimas, kuris ilgiau gyvena su tėvais stokoja savarankiškumo, turi prastesnes finansines galimybes, nei jaunimas, anksčiau palikęs tėvų namus ir įsiliejęs į darbo bei būsto rinkas.

16 lentelė. Jaunimo galimybių įgyti nuosavą būstą vertinimas

			Būsto įsigijimo galimybės		Viso
			1,00	2,00	
NAMŲ	Būsto savininkas	Skaičius	20	107	127
		% Būsto valdos statusas	15,7%	84,3%	100,0%
		% Būsto įsigijimo galimybės	10,9%	18,4%	16,6%

Nuomojasi	Skaičius	83	56	139
	% Būsto valdos statusas	59,7%	40,3%	100,0%
	% Būsto įsigijimo galimybės	45,4%	9,6%	18,2%
Gyvena su tėvais ir nemoka nuomos	Skaičius	53	364	417
	% Būsto valdos statusas	12,7%	87,3%	100,0%
	% Būsto įsigijimo galimybės	29,0%	62,7%	54,6%
Gyvenu universiteto, kolegijos ar mokyklos paskirtame bendrabutyje	Skaičius	19	47	66
	% Būsto valdos statusas	28,8%	71,2%	100,0%
	% Būsto įsigijimo galimybės	10,4%	8,1%	8,6%
Gyvenu paskirtame socialiniame būste	Skaičius	8	7	15
	% Būsto valdos statusas	53,3%	46,7%	100,0%
	% Būsto įsigijimo galimybės	4,4%	1,2%	2,0%
Viso	Skaičius	183	581	764
	% Būsto valdos statusas	24,0%	76,0%	100,0%
	% Būsto įsigijimo galimybės	100,0%	100,0%	100,0%

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018)

Siekiant nustatyti kaip jaunimo galimybę įsigyti būstą įtakoja tėvų socialinė padėtis buvo atliktas Pearsono koreliacijos testas. Testo rezultatai parodė silpną tačiau teigiamą koreliaciją, $p = 0,000$ (18 lentelė). Taigi galima teigti, jog esant geresniam jaunimo tėvų socialinės padėties vertinimui, būsto įsigijimo galimybės taip pat gerėja. Testo rezultatai atitinka ir Filandri ir Olagnero (2014) atliktą tyrimą, kuris taip pat parodė, šeimos socialinės padėtis daro įtaką jaunimo būsto galimybėms bei kokybei, jaunam asmeniui tėvai gali padėti keliais būdais: visų pirma, jie gali pasidalinti savo turimais ištekliais ir taip suteikti galimybę įgyti būstą, visų antra, apsaugo nuo darbo bei būsto rinkos nelankstumo. Tai jog tėvų socialinis kapitalas yra viena pagrindinių jaunimo apsirūpinimo būstu prielaidų teigė ir Bayrakdar, Coulter, Lersch, Vidal (2018).

17 lentelė. Koreliacijos rezultatai

Aprašomoji statistika			
	Vidurkis	Standartinis nuokrypis	Imtis
Būsto įsigijimo galimybės	1,5826	,50476	730
Tėvų socialinė padėtis	2,8145	,70405	814

18 lentelė. Koreliacijos rezultatai

		Būsto įsigijimo galimybės	Tėvų socialinė padėtis
Būsto įsigijimo galimybės	Pearsono koreliacija	1	,152**
	p-reikšmė		,000
	Imtis	730	726
Tėvų socialinė padėtis	Pearsono koreliacija	,152**	1
	p-reikšmė	,000	
	Imtis	726	814

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

(Šaltinis: Sudaryta autorės remiantis, *Jaunimo apsirūpinimo būstu Lietuvoje tyrimo duomenimis, 2018*)

4.2 Kokybinės tyrimo dalies rezultatai

Kaip anksčiau jau ir buvo minėta metodinėje darbo dalyje, siekiant kokybinės tyrimo dalies tikslų įgyvendinimo buvo naudojamas ekspertų apklausos - interviu būdu metodas. Analizuojant informantų atsakymus buvo naudojama MAXQDA 2018 programa. Atliekant analizę, atsižvelgiant į informantų pateiktus atsakymus buvo išskirtos keturios kategorijos, susijusios su jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje bei būsto įsigijimo galimybėmis: paramos būstui įsigyti priemonių vertinimas, jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiantys veiksniai, jaunimo apsirūpinimą būstu lemiantys veiksniai, priemonės jaunimo užimtumo skatinimui, priemonės jaunimo apsirūpinimo būstu galimybių didinimui, informacijos apie paramos būstui mechanizmus prieinamumas (7 priedas).

Analizuojant ekspertų atsakymus buvo nustatyta, jog valstybės vykdoma paramos būstui politika vertinama kaip: labiau teigiama nei neigiama, nepakankamai efektyvi (17 lentelė). Informantų teigimu, taikomų paramos būstui priemonių spektras yra labai siauras ir dažnu atveju neatliepia jaunimo poreikių. Tačiau dalis informantų teigia, jog taikomas regioninės paramos jaunų šeimų pirmojo būsto įsigijimo mechanizmas gali būti vertinamas, kaip viena geriausių ir efektyviausių jaunimo apsirūpinimą būstu skatinančių priemonių. Teorinėje darbo dalyje buvo aptarta valstybės vaidmuo būsto politikos kontekste suprantamas kaip pareiga patenkinti populiacijos būsto poreikius (Žilys, 2018 p.195). Tačiau ekspertų teigimu šių dienų vyraujanti paramos būstui sistema neatliepia jaunimo būsto poreikio, yra neišnaudojamos visos sistemos galimybės, trūksta tarpsektorinio bendradarbiavimo. Ekspertų paramos būsto įsigiji-

mui sistemos vertinimas iš esmės atitinka teorinėje darbo dalyje aptartą, įgūdžiai Valstybinio audito ataskaita (2017), kurioje teigiama, jog esama paramos būsto įsigijimo sistema nėra pajėgi patenkinti tikslinių grupių poreikių, dėl netikslingos teikimo kontrolės.

19 lentelė. Paramos būsto įsigijimui sistemos vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">Paramos būsto įsigijimui Vertinimas</p>	<p>Sistema nėra pakankamai efektyvi</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <Jeigu taip bendrai vertinti sistemą tai manyčiau, kad ji nėra pakankamai efektyvi, ne iki galo tikslingai apgalvota ir ne iki galo tikslingai suplanuota, nes labai skiriasi pavyzdžiui jaunoms šeimoms, kurios gyvena regionuose, tai yra tam tikros lengvatos skiriamos, bet kodėl jaunoms šeimoms, kurios gyvena didmiesčiuose irgi negali būti skiriamos pirmo būsto lengvatos, įsigyti pirmam būstui tai čia yra klausimas. Jeigu taip žiūrėti iš jaunimo pusės, aš sakyčiau, kad ne.> <...>nu norėtusi, kad būtų pati sistema labiau adaptuota į žmonių galimybes ir labiau individualizuota, kiek įmanoma labiau, faktas, kad nepavyks jos visos padaryti, bet kiek įmanoma labiau individualizuota. Tai šitaip sakyčiau>(J). ➤ „Nu kaip...būsto politika aplamai, aš manau, neišnaudota. Neišnaudotos visos galimybės, nes tikrai platesnis spektras būsto, paslaugų diversifikacijos apsirūpinant būstui, galėtų būti prieinama visuomenei. Pirmiausia kalbam apie nuomojamo būsto alternatyvas tik tai pastaruosius metus mes matome aktyvesnę verslo įsitraukimą nuomos rinkas, studentų bendrabučiai, lizingas, taip vadinamasis nes iki šiol daug kas buvo tiesiog šešėlyje, nuomos ir tai nesukurdavo noro ar prielaidų sakykime kai kuriems asmenims sakykime į tą būstą rinką ateiti arba jie ateidavo ir būdavo šešėlyje (N).“
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ <...Mhm, nu tai aš turiu pasakyti kad būsto politika Lietuvoj yra pakankamai kukli ta priemonių įvairovė yra nėra didelė. <...> dabar po 2008 krizes tik šitoj vyriausybėj aiškesnis bandymas remti tiesiogiai jaunimo būsto įsigijimą, čia kalbu apie tas paskatas jaunimui įsigyti būstą ne didžiųjų miestų

	Labiau teigiamas nei neigiamas	<p>ribose, tai va toks aktyvesnis momentas bendrai vertinčiau tik 6 šitą programą, kadangi ir pinigų sumos pakankamai mažos, įvairovė priemonių maža ir nepakankamai šita priemonė derinama su kitomis priemonėmis.<...> Tai va tokiu būdu man atrodo gerai, kad Lietuvoje yra žinoma suvokiama problema kad bandoma ją spręsti bet sprendžiama ganėtinai kukliai tokiu būdu bendrai vertinčiau šitą politikos elementą šešetukui.“ (D)</p> <p>➤ „Tai manau, kad pati sistema būstui įsigyti ir kalbant ir apie tas subsidijas, kur galėjo jaunimas regionuose įsigyti būstą tai jinais yra iš esmės sveikintina ir tikrai džiugi. Dėl norimų rezultatų tai jinais kažkokius rezultatus duoda bet rezultatai tai tikrai galėtų būti geresni, kad būtų įgyvendinti tam tikri pokyčiai“(JN).</p>
--	--------------------------------	--

Atlikus ekspertų interviu analizę buvo išskirta kategorija: priemonės, kuriomis būtų galima siekti didesnių jaunimo apsirūpinimo būstu galimybių (19 lentelė). Šiai kategorijai buvo priskirtos trys subkategorijos: lengvatos būsto nuomai, valstybės ar savivaldybių parama būsto pirmojo būsto įsigijimui ne tik regionuose, taip pat parama taikoma per verslo subjektus. Kaip galima, pastebėti šios priemonės jau taikomos ne vienoje Europos Sąjungos valstybėje. Kaip teorinėje darbo dalyje jau aptarta, Vokietija taiko platų būsto nuomos subsidijavimo mechanizmą, taip užtikrindama palankesnes jaunimo galimybes pradėti savarankišką gyvenimą (Treanor, 2015). Mokslininkų bei ekspertų teigimu platesnis būsto nuomos subsidijavimo mechanizmas suteiktų galimybę jaunimui kaupti lėšas hipotekos įnašams ir padidintų galimybes ateityje įgyti nuosavą būstą. Ekspertai taip pat pasiūlė alternatyvą subsidijuoti pirmojo būsto įgijimą ne tik regioniniu lygmeniu, taip skatinant didesnę jaunuolių susidomėjimą likti ir kurtis Lietuvoje.

20 lentelė. *Priemonės, kuriomis būtų galima siekti didesnio jaunimo apsirūpinimo būstu*

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Patvirtinantys teiginiai</i>
<i>Priemonės,</i>		<p>➤ „<...>galbūt toks variantas, jei valstybė kompensuotų 50 nu 40 proc. nuomos, tai jau jauni žmonės galėtų tuos pinigus taupyti, savo pradiniam įnašui arba jei jau turi pradinį įnašą ane, tai tos</p>

	<p>Valstybės parama būsto nuomai</p>	<p>paskolos to jau viso būsto išsimokėjimui. Tai tarkim kol vienam iš tų žmonių arba tam žmogui, kuris vienas pats, ane, va nuomojasi butą sueis 29m. (J).“</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ „<...> jūs tokį būstą turit, nuomojat pavyzdžiui kol Jūsų vaikai išaugs iki 18 m. amžiaus, o po to jau turite spręsti, ieškoti per tą laiką, jeigu 20 m. gyvenat jau galite sukurti arba jau keisti savo būstą, suprantat. Vienu žodžiu, nu tokio pobūdžio projektai pirmiausiai turėtų užtikrinti, kad jaunas žmogus Lietuvoj matytų tą perspektyvą, kad tikrai yra priemonės, yra įvairios schemos kaip aš galėčiau užtikrinti sau na tą savo būstą. (D)“ ➤ „Mano nuomone galėtų būti lengvatinės paskolos, su tam tikra valstybės garantija jaunimui. Jeigu jaunimas įsipareigoja ten tam mieste gyventi, toj šaly dirbti tai valstybė galėtų kažkurį tai laiką garantuoti už jo paskolas, kad nereikėtų pradinio įnašo, kas yra labai sudėtinga jaunimui, sukaupti pradinį įnašą.“ (N)
	<p>Parama būsto pirmojo būsto įsigijimui ne tik regionuose</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „Kitas dalykas aš tikrai, manau, kad taip regionuose yra sudėtingesnė situacija, bet kodėl tik tai regiono jaunoms šeimom yra suteikiamos lengvatos įsigyjant pirmą būstą, šito tikrai nesuprantu ir nemanau, kad turėtų būti toks skaidymas į regionus ir ne regionus. Nu turiu omeny, kad didieji miestai ir regionai tai šito tikrai galvoju, kad neturėtų būti“. (J) ➤ „Aš manau, kad ji truputį iškreipia bendrą situaciją, nes manau, kad ne nuo tų paramų čia pradedama. Turėtų čia būti skatinamas ir klausimas žmonių kur jie nori gyvent ir pagal tau jiems tas krepšelis formuojamas jeigu jis nori tuos pačius pinigus išleisti kurdamasis mieste tai gal būt galima duot jam juos ir kompensuoti būsto įsigijimą arba nuomą, bet nevaryti jų į regionus, nes regionuose neretai yra kas: nepakankamai darbo vietų, jie nepakankamai aprūpinami socialinėmis paslaugomis, mokyklų, darželių nėra, nėra sakykime slaugos

		<p>kažkokių tai sveikatos priežiūros, nėra kartais net asfaltuotų kelių kur žmonės, jeigu statosi pakraščiuose kažkur tai namukus ir po to važinėja daug metų ten per žvyrelį, nu tai galėtų būti toks rimtesnis požiūris ir atsižvelgiama į tas aplinkybes.“ (N)</p>
	<p>Parama teikiama per verslo subjektus</p>	<p>➤ ”Nu pavyzdžiui gali būti jaunimui taikoma priemonė, tokia priemonė, kuri realizuoja per įmones, pvz. įmonė gali reiškia įdarbinant žmonių, iš karto dalį atlyginimo nemokėti, o kaupti reiškia tą pinigų sumą, kuri po to tampa įnašu į būsto pirkimą.“ <...>Aišku, galėtų būti taip pat plačiau taikomos priemonės, kuomet pinigai skiriami ne būstų pirkimui, bet būsto nuomai tai? Ir tada būtų žymiai didesnis reiškia jau pasirinkimas sprendimų, čia jau ir savivaldybės nuomojamas būstas, ir įmonių nuomojamas būstas, ir aišku valstybės nuomojamo būsto reiškia bazė“.(D)</p> <p>➤ „Daug daugiau verslo galėtų ateit į tai, turėtų būti sureguliuotos mokestinės paskolos, tam verslui kuris ateina ir nuomoja, nes jis automatiškai mažina šėšėlį, mažina galimybes tų žmonių, kurie šėšėlyje nuomoja, nemoka mokesčių, o verslas moka visus įmanomus mokesčius ir kurdamas tą objektą, ir jo veiklos metu tai turėtų būti jie skatinami, kad kuo daugiau tokių objektų atsirastų ir didėtų pasirinkimo galimybė jaunimui, jaunoms šeimoms, kad ji būtų dar platesnė.“(N)</p>

Kaip jau ir buvo minėta, jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje lyginant su kitomis amžiaus vis dar išlieka žemas. Informantai išskiria tris pagrindinius jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiančius veiksnius: jaunimo įgūdžių stoką, motyvaciją bei jaunimo priklausymą tikslinėms grupėms (5 lentelė). Jaunimo profesinės kvalifikacijos stoką kaip vieną esminių dalyvavimą darbo rinkoje veiksnių išskyrė ir (Žalimienė, Vareikytė, Lazutka, 2007). Tai, jog jaunimas apsirūpintų tinkamu užimtumu akcentavo ir tokie autoriai kaip: Gruževskio ir Okunevičiūtės–Neverauskienės (2003), Paltarokaitė ir Butkus (2010) jų teigimu, būtent nuo jaunimo kvalifikacijos, patirties, bei įgytos profesijos atitikimo darbo rinkos poreikiams priklauso sėkmingas veikimas darbo rinkoje. Šie autoriai savo darbuose taip pat buvo aptarę ir jaunimo motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje svarbą. Tuo tarpu informantų išskirtas jaunimo

priklausymas tam tikrai tikslinei grupei taip pat antrina teorinėje dalyje aptartai literatūrai, kurioje minima, jog jaunimas negali būti vertinamas kaip vienalytė amžiaus struktūra, jie skiriasi savo socialinių, kultūrinių bei finansiniu stoviu nuo kurio priklauso palankesnės/mažiau palankios jaunimo galimybės dalyvauti darbo rinkoje bei joje konkuruoti su jaunimu turinčiu kitokius pajėgumus. Taip pat ekspertų išsakytos mintys atitinka ir Weberio gyvenimiškųjų galimybių teorijos mintis, jaunimas priklausantis skirtingoms socialinėms grupėms turi skirtingas prieigas prie visuomeninių išteklių, tai gali nulemia ir nevienodas galimybes jaunuolių galimybes darbo rinkoje. Šalyje vis dar vyrauja švietimo netolygumai, taip pat nemaža dalis šeimų susiduria su socialine atskirtimi bei skurdu, tokiose gyvenantis jaunimas dažnai turi prastesnes galimybes nei aukštesnes socialines pozicijas turinčiu jaunimu.

21 lentelė. Jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiantys veiksniai

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Patvirtinantys teiginiai</i>
<i>Jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiantys veiksniai</i>	Įgūdžiai	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <...šiuo metu yra rengiama Lietuvos įgūdžių strategija tai, kad jaunimo įgūdžiai, jaunimo kompetencijos, nėra pakankamos, prisitaikyti dabartinei darbo rinkai tai yra ta švietimo sistema, kuri šiuo metu egzistuoja ji neparengia pakankamai gerai pasiruošusių specialistų, kurie galėtų orientuotis, ir kaip čia persiorientuoti<...>Ir teikti, dirbti tas paslaugas, kurių reikia, tai jie nėra pakankamai pasiruošę.<...>jauni žmonės jie yra protingi, bet jie neturi praktinių įgūdžių.> (J). ➤ <...>Nu kaip Jums pasakius. Nu pirmiausia virš visko tai yra aišku studijos taip, mokymo, studijų programos, profesinio rengimo programos bet vėl sakau, čia tam, kad jaunimo daugiau būtų studijose, profesiniam rengime tai daugiau jaunimo turi būti ir bendrojo ugdymo aukštesniame lygyje. <...>kad būtų daugiau jaunimo Lietuvos darbo rinkoje tai turime iš vis sustiprinti bendrųjų ir socialinių kompetencijų ugdymą, nes dalį žmonių-jaunų žmonių, mes prarandam, suprantate, mes prarandam jau po penktos/septintos klasės (D).
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ <Kitas dalykas, įsidarbinimo galimybės dar labai priklauso nuo tikslinės grupės, kuriai priklauso jaunuoliai tai pavyzdžiui

	Jaunimo priklausymas tikslinei grupei	<p>ar tai yra NYT jaunuoliai taip vadinami ane- niekur nedirbantys, nesimokantys, nedalyvaujantys jokioje mokymosi sistemoje, tai jų galimybės įsidarbinti yra labai ribotos, vien todėl, kad jiems trūksta pačių pagrindinių įgūdžių. Kai, pradėdant nuo to ane, kaip nueiti į darbo pokalbį laiku, kaip dalyvauti atrankoje, jau net nekalbėt apie tai kaip išsilaikyt darbo rinkoje, ane, po pirmo konflikto jie ten meta ir išeina, darbą. Tai jų galimybės įsidarbinti yra dar labiau apribotos, nes nėra tokių specifinių vietų, kurios sukurtų tokias minkštas darbo vietas, yra nebent pavienės tokios, nevyriausybinės organizacijos, kurios suteikia galimybę jauniems žmonėms, ir ypatingai tokiems dar nepilnamečiam dirbti.> (J).</p> <p>➤ „Jaunimas yra labai skirtingas, labai smarkiai jų galimybės priklauso nuo to iš kur jie kilę“. (D)</p>
--	--	---

Analizuojant informantų atsakymus buvo išskirta kategorija-jaunimo gyvenamosios vietos pasirinkimą lemiantys veiksniai, šiai kategorijai buvo priskirtos subkategorijos: finansinės galimybės, socialiniai veiksniai, šeimos ryšiai. Kaip teorinėje darbo dalyje jau ir buvo minėta šeima yra vienas iš pagrindinių veiksnių nulemiančių jaunimo gyvenamųjų sąlygų pobūdį. Tai ar jaunimas gyvena gentrifikuotuose ar gentrifikuojamuose rajonuose taip pat priklauso ir nuo socialinio bei finansinio kapitalo, kuris neretai yra perduodamas iš kartos į kartą (W. R. Boterman, C. Hochstenbach, 2017). Šeimos ryšių įtaką gyvenamosios vietos pasirinkimui akcentavo ir ekspertai, pasak jų šeima formuoja tam tikras vertybes, pomėgiui bei suteikia finansines galimybes apsirūpinti gyvenamuoju būstu. Kaip ir parodė anksčiau pateikti statistinės tyrimo analizės duomenys, jaunimas gyvenantis su tėvais prasčiau vertina savo galimybes 6 metų laikotarpyje įgyti nuosavą būstą. Taip pat nustatyta, jog asmenys, kurių tėvai priklausė aukštesniam socialiniam statusui palankiau vertina galimybes apsirūpinti būstu (17-18 lentelės). Remiantis Weber gyvenimiškųjų galimybių teorija galima daryti prielaidą, jog jaunimas turintis geresnes galimybes prieiti prie visuomeninių gėrybių turi didesnes galimybes ir apsirūpinimo būstu kontekste (Breen, 2004).

22 lentelė. Jaunimo gyvenamosios aplinkos pasirinkimą skatinantys veiksniai

<i>Kategorija</i>	<i>Subkategorija</i>	<i>Patvirtinantys teiginiai</i>
-------------------	----------------------	---------------------------------

<i>Gyvenamosios vietos pasirinkimą lemiantys veiksniai</i>	Šeimos ryšiai	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „<Pirma priežastis tai gali būti jų reiškia giminaičių arba tėvų gyvenamoji vieta, taip, jeigu ten gyveno tėvai arba, jei tas žmogus atvažiuoja pavyzdžiui iš kito miesto, bet pradžioj gyvena gal pas gimines, taip, kažkur ir dažnai įsigyja būstą palei reiškia, pagal tuos ryšius, arčiau tėvų reiškia ypač jei planuoja šeimą turėt, kad arčiau būtų močiutė vaikui prižiūrėt ir panašiai, ane, tai pirma yra giminystės ryšiai arba draugai, nu vienu žodžiu, tas elementas.(D)“. ➤ „Tai pirmiausia čia tai vis tiek čia tarkim jei yra iš to pačio miesto ir tiesiog ieškoma sau individualios gyvenimo vietos tai gal kažkokie tai istoriniai lėmė, patinkantys ar nepatinkantys rajonai ar vietos. Draugų sakykim gal būt pasirinkimai, kur jie gyvena, kad būtų arčiau.“(JN)
	Finansiniai ištekliai	<ul style="list-style-type: none"> ➤ „kaina, automobilių pastatymo vietą, reiškia, nuotolį nuo viešojo transporto, jeigu kažkur tai didmiesčiuose pasaulyje tai ten nuotolis nuo metro stotelės kur yra, gal būt mums Lietuvoje tai nėra aktualu, bet principas viešojo transporto stotelės tai yra aktualu, tai va tai va sakau realiai tai būtų tos trys priežastys.” (D) ➤ „Tai matyt tas ir lemia: kaina, atstumas iki studijų ar iki darbo sakykime jų vietos, po to infrastruktūra, aš nežinau, saugumas ar ten mokyklos darželiai, prekybos centrai čia būna dažniausiai mažiau aktualu. Svarbu, kad būtų patinkanti aplinka, tokia kaip Naujamiesčio loftų išpopuliarinta idėja, kad būtų na panašiai tas „vibe“ būtų panašus, panaši aplinka, bendraminčiai aplinkui, reiškia kartais jie sutinka ir truputį dėl to daugiau ir primokėti“ (N)

IŠVADOS

1. Jaunimo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei apsirūpinti būstu analizavę autoriai išskiria šias pagrindines prielaidas: šeimą, išsilavinimą, profesines kompetencijas. Šeima yra vienas pagrindinių mechanizmų apsaugančių jaunimą nuo darbo rinkos svyravimų, taip pat šeimoje yra perduodamas finansinis bei socialinis kapitalas. Išsilavinimas ir profesinė kompetencija bei jos atitikimas darbo rinkos poreikiams teigiamai veikia jaunimo gyvenimo perspektyvas ir galimybes apsirūpinti būstu, didina galimybes dalyvauti darbo rinkoje, taip veikdamas kaip vienas pagrindinių apsaugos nuo skurdo mechanizmų.
2. Teisės aktų analizė bei ekspertų interviu rezultatai parodė, jog dabartinė šalies būsto politika yra nepakankama. Pagrindinės būsto įsigijimo paramos schemos yra orientuotos į vargingai gyvenančius visuomenės sluoksnius, tačiau jaunimo poreikių neatliepia, socialinių būstų paskirstymo sistema veikia neoptimaliai ir negeba aprūpinti visų paramos siekiančių asmenų. Pagrindinė jauniems žmonėms skirta paramos forma – subsidijos pirmojo būsto įgijimui regionuose, tačiau ši parama neaprepia jaunimo, gyvenančio miestuose, poreikių. Jaunimo dalyvavimas darbo rinkoje yra vienas iš didžiausių užimtumo politikos uždavinių, įtvirtintų ne viename teisės akte, tačiau jaunimas vis dar išlieka pažeidžiama visuomenės grupe. Tačiau lyginant Lietuvos ir kitų ES šalių jaunimo situaciją darbo rinkoje, ji kur kas geresnė, rečiau įsitraukiama į nesaugaus užimtumo sferas.
3. Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES valstybių, pastebimas jauno amžiaus asmenų skaičiaus mažėjimas. Šį reiškinį nulemia vis dar aukšti emigracijos rodikliai bei kintantis šeimos modelis - daugėja savanoriškos bevaikystės atvejų, šeimos vis dažniau renkasi auginti tik po vieną vaiką.
4. Tyrimu nustatyta, jog aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys palankiau vertina savo padėtį darbo rinkoje bei rečiau jaučia nerimą dėl galimybės prarasti darbą. Taip pat aukštesnį išsilavinimą turintys asmenys palankiau vertina savo galimybes apsirūpinti būstu, nei asmenys su žemesniu išsilavinimu.
5. Tyrimu nustatyta, jog šeimos socialinė bei finansinė padėtis daro didelę įtaką jaunimo galimybėms apsirūpinti būstu. Jauni žmonės, kurių tėvai priklauso vidurinei ir aukštesnei socialinei grupei, palankiau vertina savo galimybes įgyti būstą nei jaunimas, kurių tėvai užima prastesnes socialines pozicijas.
6. Tyrimo rezultatai parodė, jog jaunimas gyvenantis didžiuosiuose šalies miestuose palankiau vertina savo galimybes darbo rinkos bei apsirūpinimo būstu kontekste.

REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į tai, jog jaunimas gyvenantis regionuose prasčiau vertina savo galimybes apsirūpinti būstu, bei jaučia didesnę nerimą dėl darbo vietos praradimo, reikia plėsti regioninę politiką, teikiant mokesčių lengvatas siekiant pritraukti daugiau verslo subjektų, galinčių užtikrinti stabilias ir gerai apmokamas darbo vietas. Taip pat vertėtų atsižvelgti į pameistrystės programų plėtojimą.
2. Atsižvelgiant į tai, jog išsilavinimas ir jo atitikimas darbo rinkos poreikiams yra vienas pagrindinių mechanizmų apsaugančių nuo darbo rinkos nestabilumą ir padedančių plėsti apsirūpinimo būstu galimybes, būtina peržiūrėti šalyje vyraujančią švietimo sistemą. Jaunimo požiūris į mokymąsi bei mokslą formuojasi iki 14 m., todėl būtina plėtoti individualų darbą su jaunimu per profesinio orientavimo ir motyvacijos kėlimo schemas.

LITERATŪRA

1. Aidukaitė, J., 2013, Būsto politika skirtinguose gerovės modeliuose, *Miesto sociologija*, Sociologija. Mintis ir veiksmai 2013/2(33), Vilnius, prieiga per internetą: <<https://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/download/3799/2667/0>>, [žiūrėta:2020-10-26].
2. Arnett, J.J., 2006, Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner, The author is currently a Fulbright Scholar at the University of Copenhagen, *Journal of Youth Studies*, pp. 111-123, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/232817303_Emerging_Adulthood_in_Europe_A_Response_to_Bynner1_The_author_is_currently_a_Fulbright_Scholar_at_the_University_of_Copenhagen/link/55c0d17208aec0e5f447fb14/download, [žiūrėta:2020-10-11].
3. Arundel, R., Doling, J., 2017, The end of mass homeownership? Changes in labour markets and housing tenure opportunities across Europe, *Journal of Housing and the Built Environment*, vol.32, pp. 649–672, prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10901-017-9551-8>, [žiūrėta:2020-01-13].
4. Aukščiausioji audito tarnyba, 2017, 2017 m. Veiklos ataskaita, prieiga per internetą: [file:///C:/Users/ttoma/Downloads/2017 metu Valstybes kontroles ataskaita%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ttoma/Downloads/2017%20metu%20Valstybes%20kontroles%20ataskaita%20(1).pdf), [žiūrėta:2020-10-03].
5. Aukščiausioji audito tarnyba, 2017, Valstybės kontrolė: socialinio būsto visiems neužteks, prieiga per internetą: https://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=23127, [žiūrėta:2020-10-03].
6. Bachmann, R., Felder, R., Tamm, M., 2018, Labour Market Participation and Atypical Employment over the Life Cycle: A Cohort Analysis for Germany, *Institute of Labor Economics*, Vokietija, prieiga per internetą: <http://ftp.iza.org/dp12010.pdf>, [žiūrėta:2020-10-04].
7. Bagdonas, A.; Lazutka, R.; Vareikytė, A.; Žalimienė, L. 2007. Skirtingi, bet lygūs visuomenėje ir darbuotėje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
8. Bayrakdar, S., Coulter, R., Lersch, P., Vidal, S., 2018, Family formation, parental background and young adults' first entry into homeownership in Britain and Germany, *Housing Studies*, 2019, vol.34, no.6, pp.974–996, prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673037.2018.1509949?needAccess=true>, [žiūrėta: 2020-10-28].

9. Bartolini, S., Baranowska, A., Goglio, V., 2017, Country level analyses of mechanisms and interrelationships between labour market insecurity and autonomy EXCEPT Working Paper No. 11, *Researchgate*, pp. 1-130 prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/316665771_Country_level_analyses_of_mechanisms_and_interrelationships_between_labour_market_insecurity_and_autonomy_EXCEPT_Working_Paper_No_11, [žiūrėta:2020-10-03].
10. Boterman, W. R., Hochstenbach, C., 2017, Intergenerational support shaping residential trajectories: Young people leaving home in a gentrifying city, *Urban Studies*, vol.54(2), pp 399-420, prieiga per internetą : https://www.researchgate.net/publication/283747926_Intergenerational_support_shaping_residential_trajectories_Young_people_leaving_home_in_a_gentrifying_city , [žiūrėta:2020-10-27]
11. Brazienė, R., Mikutavičienė, I., 2018, Būsto politikos vertinimas Lietuvoje: jaunimo grupės požiūris, *Vytauto Didžiojo universitetas*, Kaunas, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/328811299_Housing_Policy_Assessment_in_Lithuania_Youth_Group_Approach/fulltext/5be473cc92851c6b27b013ea/Housing-Policy-Assessment-in-Lithuania-Youth-Group-Approach.pdf, [žiūrėta:2020-10-26].
12. Brazienė, R., Mikutavičienė, I., Žilys, A., Indriliūnaitė, R., 2018, Jaunimas ir būstas Lietuvoje: skirtingos galimybės, trajektorijos ir iššūkiai, *Kolektyvinė monografija*, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas, prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/59877/4/ISBN9786094673542.pdf>, [žiūrėta:2020-10-26].
13. Brazienė, R., Mikutavičienė, I., 2013, Lietuvos jaunimo perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką: švietimo, darbo ir užimtumo politikos aspektas, *Viešoji politika ir administravimas 2013*, vol. 12, no 1, p. 108–119, Kauno technologijos universitetas, Kaunas, prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/10593/323-515-1-SM.pdf?sequence=1> , [žiūrėta: 2019-11-30].
14. Brazienė, R., 2019, Lietuvos jaunimo apsirūpinimas būstu: patirtys ir požiūriai, *Filosofija ir sociologija 2019*, nr. 2, p. 108–115, *Lietuvos mokslų akademija*, prieiga per internetą: <https://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/filosofija-sociologija/article/view/4017/2856>, [žiūrėta:2020-10-03].
15. Breen, R., Weberian approach to class analysis, prieiga per internetą: <https://www.ssc.wisc.edu/~wright/Found->

- [c2.PDF?fbclid=IwAR01UEgjZPnHBedfrIqwHcsNixjR2sa9W4x-8IOX_aUBBftB5B4qL9nsBc](#), [žiūrėta:2020-01-13].
16. Budrys, D. 2018, Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje, *Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas*, Vilnius, prieiga per internetą: <http://www.stopskurdas.lt/wpcontent/uploads/2018/10/SKURDAS-IR-SOCIALIN%C4%96-ATSKIRTIS-2018.pdf>, [žiūrėta:2018-12-03]
17. Coulter, R., 2018, Parental background and housing outcomes in young adulthood, *Housing Studies*, Department of Sociology, University of Cambridge, Cambridge, pp.1-22 prieiga per internetą: https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/253171/Coulter-2016-Housing_Studies-VoR.pdf?sequence=5, [žiūrėta:2020-01-13].
18. Crane, M., Warnes, A.M., Barnes, J., Coward, S., 2014, The Resettlement of Homeless Young People: Their Experiences and Housing Outcomes, *Social Policy & Society (2014)*, pp. 161–176 Cambridge University Press, London, prieiga per internetą: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2184BBCBB9BD505DFDA77DC01D7DEF7E/S1474746413000468a.pdf/resettlement_of_homeless_young_people_their_experiences_and_housing_outcomes.pdf, [žiūrėta:2020-10-04].
19. Druta, O, Ronad, R., 2017, *Adults' Pathways into Homeownership and the Negotiation of Intra-Family Support: A Home, the Ideal Gift*, , *Sociology* 2017, vol. 51(4), pp. 783–799, Nyderlandai prieiga per internetą: https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0038038516629900?casa_token=RWf_0MXvuB0AAAAA:ZO-kEIf_up_D6doh8QItcqiwbLs96KNV_gFH7F9mdRMBpSEhd1TVzLwStsKW9TNH72R-DGOfJI, [žiūrėta:2020-10-26].
20. Enström Öst, C., 2012, Parental Wealth and First-time Homeownership: A Cohort Study of Family Background and Young Adults' Housing Situation in Sweden, *Urban Studies Journal Limited*, prieiga per internetą: https://www.jstor.org/stable/26150982?seq=1#metadata_info_tab_contents, [žiūrėta: 2020-10-26].
21. ES investicijos, 2018, *Socialinio būsto analizė*, prieiga per internetą: https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/documents/files/Post%202020/Programos%20rengimas/Socialinio%20busto%20analize_%202020%2004_final.pdf, [žiūrėta: 2020-06-29].
22. Europos komisija, 1996, Introduction, housing: a question for Europe? *Housing Policy in the EU Member States*, Directorate General for Research Working Document, Social Affairs Series, prieiga per internetą:

- https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w14/text1_en.htm?fbclid=IwAR3tMDv0ZVp_4cPmZo_R594H77LHY_tAKrLB7Q3QTs76OU-B7T0Ef6S5z8I, [žiūrėta:2020-10-03].
23. Filandri ir Bertolini, 2016, Young people and home ownership in Europe, *European Journal of Housing Policy*, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/291558230_Young_people_and_home_ownership_in_Europe, [žiūrėta:2020-01-13].
24. Filandri, M., Olagnero, M., 2014, Housing Inequality and Social Class in Europe, *Journal of Applied Statistics*, vol. 29, No. 7, pp. 977–993, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/268283791_Housing_Inequality_and_Social_Class_in_Europe, [žiūrėta:2020-01-13].
25. Fiori, Graham, Feng, 2019, Inequalities in the transition to homeownership among young people in Scotland, *Housing Studies*, pp. 506-536, prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673037.2019.1614537?needAccess=true>, [žiūrėta: 2020-10-26].
26. Forrest, Hirayama, 2009, The Uneven Impact of Neoliberalism on Housing Opportunities, *International Journal of Urban and Regional Research*, vol.33, prieiga per internetą: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2427.2009.00903.x>, [žiūrėta:2020-10-11].
27. Gruževskis, B., Brazienė, R., 2017, Nesaugus užimtumas ir jo pokyčių tendencijos, *Lietuvos socialinė raida*. 2017 Nr. 6., pp.170-191, prieiga per internetą: <http://www.uwb.lt/wp-content/uploads/2018/11/2017-Lietuvos-socialine-raida-galutinis.pdf#page=170>, [žiūrėta:2020-01-13].
28. Gruževskis, B., Okunevičiūtė-Neveausienė, L.,2003, Jaunimo integracijos į darbo rinką problemos, Darbo ir socialinių tyrimų institutas, pp.174-189, prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2003~1377852868637/J.04~2003~1377852868637.pdf>, [žiūrėta: 2020-10-03].
29. Hyun, J., Choi, J., Goodman, L., 2018, The Impact of Parental Homeownership and Wealth on Young Adults' Tenure Choices, *Intergenerational Homeownership*, Urban Institute, pp. 1-33 prieiga per internetą: https://www.urban.org/sites/default/files/publication/99251/intergenerational_homeownership.pdf, [žiūrėta:2020-10-11].
30. Hulse, K., Yates, J.,2016, A private rental sector paradox: unpacking the effects of urban restructuring on housing market dynamics, *Housing Studies*, pp. 253-270, prieiga per internetą:

- <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673037.2016.1194378?needAccess=true> ,
[žiūrēta:2020-10-30].
31. Kemp,P.A., 2011, Low-income Tenants in the Private Rental Housing Market, *Housing Studies*, pp.1019-1034, prieda per interneta: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673037.2011.615155?needAccess=true> ,
[žiūrēta:2020-10-03].
32. Kolb,K., Skopek, N., Blossfeld, H-P., The Two Dimensions of Housing Inequality in Europe Are High Home Ownership Rates an Indicator of Low Housing Values?, *Comparative Population Studies – Zeitschrift für Bevölkerungswissenschaft*, vol. 38, prieda per interneta: <http://www.comparativepopulationstudies.de/index.php/CPoS/article/view/133/157>, [žiūrēta: 2019-10-21].
33. Kolesnikova, J., Fakhrutdinova, E., Suleymanov T., Khalikov A., 2015, Intellectual Migration of Youth: Challenges and Opportunities, *Procedia Economics and Finance* , vol. 23, pp. 797 – 801, prieda per interneta: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S2212567115004785?token=B294835D3608A0B92556A28FF57457F915CC554DA62EEB88C0A6172EF46F2EA5425BED80F057034FF8CAAB430AA2A91F> , [žiūrēta:2020-10-27].
34. Lennartz,C., Helbrech, I., 2018, The housing careers of younger adults and intergenerational support in Germany's 'society of renters', *Housing Studies*, prieda per interneta: https://www.researchgate.net/publication/323269765_The_housing_careers_of_younger_adults_and_intergenerational_support_in_Germany's_'society_of_renters'_ , [žiūrēta:2020-01-13].
35. Lersch, Dewilde,2015, Employment insecurity and first-time homeownership: evidence from twenty-two European countries, *Environment and Planning A* 2015, vol. 47, pp. 607–624, prieda per interneta: https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1068/a130358p?casa_token=4y2VscxrJo4AAAAA:clIve5V4yJutE11V8zl_tbqFGAO1RO9xZOLIMAEDJus-BkuV7TXGfD9H5cGRdMZEoz-cgU7wLo49u , [žiūrēta:2020-10-09].
36. Mackie, P.K., 2016, Young people and housing: identifying the key issues, *International Journal of Housing Policy*, vol.16, p.p 137-143, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616718.2016.1159273>, [žiūrēta:2020-09-01].
37. Mallett, S., Rosenthal, D., Keys, D., 2005, Young People, Drug Use and Family Conflict: Pathways into Homelessness, *Journal of Adolescence*, vol.28, pp.185-99, prieda per interneta : https://www.researchgate.net/publication/7862955_Young_People_Drug_Use_and_Family_Conflict_Pathways_into_Homelessness, [žiūrēta:2020-10-03].

38. Miežienė, R., Krutulienė, S., 2017, Dirbančiųjų skurdo fenomenas Lietuvoje, *LSTC Darbo rinkos tyrimų institutas*, nr. 6, pp.193-210, prieiga per internetą: <https://vb.lstc.lt/object/elaba:25721660/25721660.pdf>, [žiūrėta:2020-10-03].
39. Moreno Mínguez, A., López Peláez, A., Sánchez-Cabezudo, S.S., 2012, The Transition to Adulthood in Spain Economic Crisis and Late Emancipation, *Social Studies Collection* No. 34, prieiga per internetą: http://www.publicacionestecnicas.com/lacaixa/34_en/pdf/print.pdf, [žiūrėta:2020-10-28].
40. Mulder, C.H., Lauster, N.T., 2010, Housing and Family: An Introduction, *Housing Studies*, vol.25, pp.433-440, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/233480644_Housing_and_Family_An_Introduction, [žiūrėta:2020-01-13].
41. Nacionalinė jaunimo agentūra, 2020, Key Housing Issues for Young People, *Nacionalinė jaunimo agentūra*, pp1-3, prieiga per internetą: <http://www.nya.org.uk/wp-content/uploads/2014/06/Key-Housing-Issues-for-Young-People.pdf>, [žiūrėta:2020-01-13].
42. Pocius, A., Okunevičiūtė-Neveauskienė, L., 2003, Ilgalaikio nedarbo problema Lietuvoje, *Filosofija, Sociologija*, 2003, nr.1, pp. 43-48, Vilnius, prieiga per internetą: <http://elibrary.lt/resursai/LMA/Filosofija/F-43-2.pdf>, [žiūrėta: 2020-10-03].
43. Ray Forrest ir Shi Xian, 2017, Accommodating discontent: youth, conflict and the housing question in Hong Kong, *Housing Studies*, pp. 1-17, prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673037.2017.1342775>, [žiūrėta:2020-10-28].
44. Smits, A., Michielin, F., 2010, Housing Values of Adult Children and their Parents. Is the Quality of Housing, *Housing Studies*, vol. 25, prieiga per internetą: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02673031003711501?casa_token=jOR_sXYhVjQAAAAA:rnz7R7aoItosh9CfEBM4a5L9TXnjftAeXD7oTkZ9RU3RHAY-kYb2krD2_iWZUACcz3EFs0MWLe6s, [žiūrėta: 2020-10-27].
45. Špalková, D., Spalek, J., 2020, Housing Tenure Choice and Housing Expenditures in the Czech Republic, *ResearchGate*, vol.6 pp.23-33, prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/259822589_Housing_Tenure_Choice_and_Housing_Expenditures_in_the_Czech_Republic, [žiūrėta: 2020-11-11].
46. Tählín, M., Westerman, J., 2018, Youth employment decline and the structural change of skill, *European Societies*, vol. 22, pp.47-76, prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14616696.2018.1552981?needAccess=true>, [žiūrėta:2020-10-03].

47. Toro, P.T., Dworsky, A., Fowler, J., P., 2007, Homeless Youth in the United States: *Recent Research Findings and Intervention Approaches*, pp.1-33, prieiga per internetą: <https://aspe.hhs.gov/system/files/pdf/180406/report.pdf>, [žiūrėta:2020-10-03].
48. Trumpickaitė, Spiriajevas, 2020, Jaunimo užimtumas ir įdarbinimo galimybės Klaipėdoje: socialinis geografinis požiūris, *Regional Formation and Development Studies*, vol.32, no. 3, Klaipėdos universitetas, Klaipėda prieiga per internetą: <http://journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/view/2151/pdf>, [žiūrėta: 2020-11-11].
49. Žilys, A., 2018, Būsto karjera ir jos trajektorijos demografinio gyvenimo ciklo pradžioje: Lietuvos jaunimo apsirūpinimo būstu situacija, *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, vol. 9, pp. 193-227, Vytauto Didžiojo universitetas, prieiga per internetą: https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/36829/3/ISSN2335-8777_2018_N_9_2.PG_193-227.pdf , [žiūrėta:2020-10-03].

ŠALTINIAI

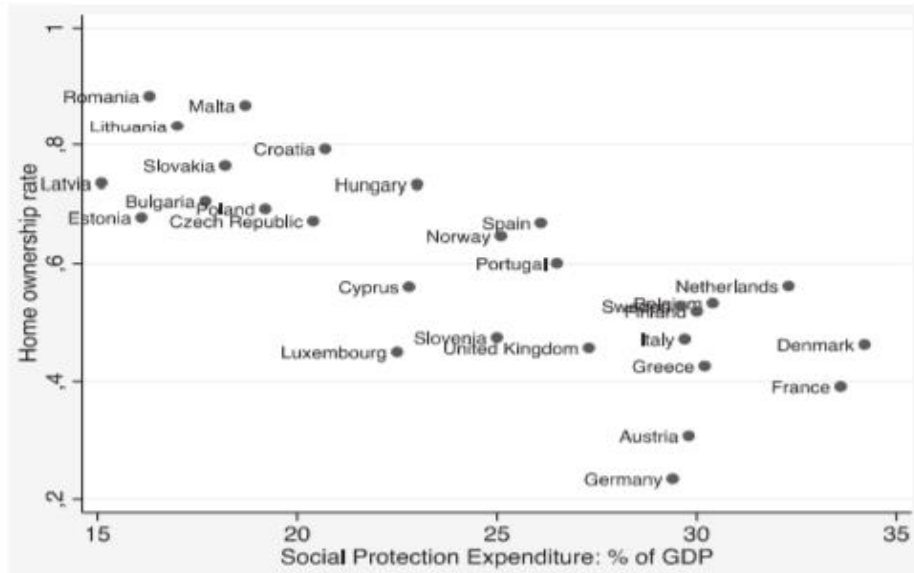
1. Eurostat, 2020, House price index (2015 = 100) - annual data, prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/prc_hpi_a?fbclid=IwAR04p519S-sa0aa4SsLBpVgdVyrO02JAPn1hMwUBRrxW7SLhkN7aZbaEBZ0, [žiūrėta: 2020-10-11].
2. Eurostat, 2020, Overcrowding rate by age, sex and poverty status - total population - EU-SILC survey, prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_lvho05a?fbclid=IwAR1QVuU7_xk9sn-Tc68sRYvMC6CDqX1DWHfwNiF_cYLX55NkIQw_A_wT1oE, [žiūrėta: 2020-10-11].
3. Eurostat, 2020, Share of young adults aged 18-34 living with their parents by self-defined current economic status - EU-SILC survey, prieiga per internetą https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Housing_statistics/lt#B.C5.ABsto_valdos_statusas, [žiūrėta: 2020-10-11].
4. Eurostat, 2020, *Overcrowding rate by age, sex and poverty status - total population - EU-SILC survey*, prieiga per internetą: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho05a&lang=en, [žiūrėta: 2020-09-01].
5. Eurostat, 2020, Temporary employees as percentage of the total number of employees, by sex, age and citizenship (%), prieiga per internetą: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>, [žiūrėta: 2020-10-11].
6. Lietuvos Statistikos Departamentas, 2020, Nuolatinių gyventojų skaičius pagal lytį ir amžiaus grupes mieste ir kaime metų pradžioje, prieiga per internetą: [https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=76e9a07e-db64-4315-bc75-99dce4594805&fbclid=IwAR2gRWPiwUSP0BU_fSIWbs0c2IsUb4RTnS9B4znTd_FbXrnGSqO75MkHO_o#/>](https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=76e9a07e-db64-4315-bc75-99dce4594805&fbclid=IwAR2gRWPiwUSP0BU_fSIWbs0c2IsUb4RTnS9B4znTd_FbXrnGSqO75MkHO_o#/), [žiūrėta: 2020-06-29].

TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos Seimas, 1992, Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014, prieiga per internetą: <<https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>, [žiūrėta:2020-10-26].
2. Lietuvos Respublikos Seimas, 2018, Lietuvos Respublikos finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjantiems jaunuoms šeimoms įstatymas, Teisės aktų registras, 2018-06-26, Nr. 10518, prieiga per internetą:<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fbabd7a2785011e89188e16a6495e98c>>, [žiūrėta:2020-10-26].
3. Lietuvos Respublikos Seimas, 2018, Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, 2018, Valstybės žinios, 2003-12-18, Nr. 119-5406 Vilnius, prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.223790/asr>>, [žiūrėta:2020-10-26].
4. Lietuvos Respublikos Seimas, 2019, Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas (2019), Valstybės žinios, 2003-12-18, Nr. 119-5406, Vilnius, prieiga per internetą:<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.223790/asr>>, [žiūrėta: 2020-06-29].
5. LR Seimas, 2002, Lietuvos Respublikos gyventojų apsirūpinimo gyvenamosiomis patalpomis įstatymo pakeitimo įstatymas, Valstybės žinios, 2002-12-06, Nr. 116-5188, prieiga per internetą: prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.196628>> , [žiūrėta:2020-10-26]
6. LR Seimas, 2016, Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas, Teisės aktų registras, 2016-07-05, Nr. 18825, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/422c8b5042b811e6a8ae9e1795984391/asr>, [žiūrėta:2020-09-01].
7. LR Seimas, 2020, *LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo nr. xii-1215 2, 5, 10, 12, 14, 16, 18 ir 29 straipsnių pakeitimas*, Vilnius, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/392574b08ad311eaa51db668f0092944?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=7566b2ab-be83-4ff8-81ad-be827f9cb6fd> , [žiūrėta:2020-10-26].
8. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2009, Įsakymas dėl aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo, Valstybės žinios, 2009-08-18, Nr. 98-4133, Vilnius, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.350927/qroJXaigTS> , [žiūrėta: 2020-10-24].

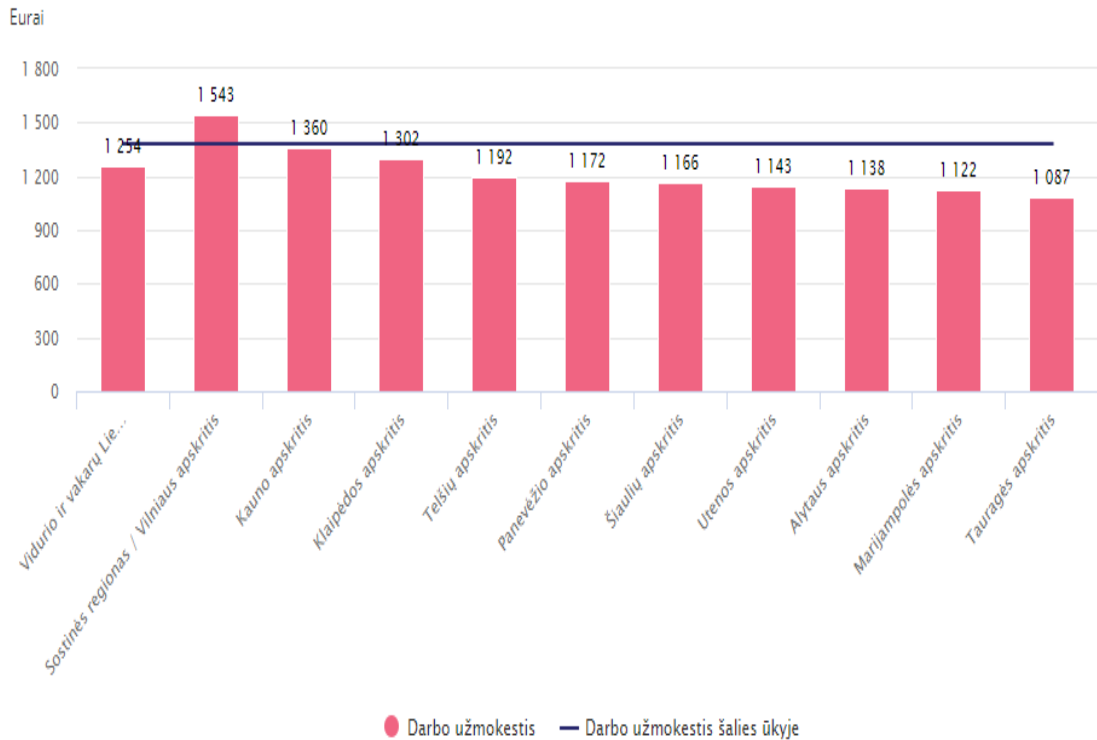
PRIEDAI

1 Priedas. Būsto savininkų skaičiaus ir išlaidų socialiniai apsaugai santykis

2 Priedas. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis pagal regionus

1 pav. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis¹ pagal regionus ir apskritis 2020 m. pirmąjį ketvirtį

**KOKYBINIO TYRIMO KLAUSIMAI „JAUNIMO DALYVAVIMO DARBO RINKOJE IR
BŪSTO ĮSIGYJIMO GALIMYBIŲ VERTINIMAS**

- 1) Kaip vertinate būsto politiką Lietuvoje, paramos būstui įsigyti sistemą? Ar ji duoda norimus rezultatus, o galbūt vertėtų persvarstyti jos tinkamumą?
- 2) Kaip vertinate jaunimo galimybes dalyvauti darbo rinkoje bei įsigyti tinkamą būstą?
- 3) Kaip vertinate šiandienines jaunimo galimybes konkuruoti darbo rinkoje su kitoms amžiaus grupėmis? Ar\kokių pokyčių reiktų siekiant šias galimybes didinant?
- 4) Kokias pagrindines problemas galėtumėte išskirti jaunimo apsirūpinimo būstu kontekste?
- 5) Kokias priemones, galite įvardinti, kurios padėtų jaunimui įsigyti/išsinuomoti būstą?
- 6) Kaip manote, kokios priemonės yra reikalingos, siekiant pagelbėti jaunimui įsigyti (pirimą) nuosavą būstą? Kokių priemonių labiausiai trūksta?
- 7) Kaip vertinate dabartinę regioninę politiką, bandant pritraukti jaunimą į mažesnius šalies miestus bei miestelius, pigesniais gyvenamaisiais būstais, didesne parama juos įgyjant bei naujomis darbo vietomis? Ar manote, jog paramos sutelkimas į mažesnius regionus atneša reikšmingų rezultatų?
- 8) Kaip vertinate valstybinių institucijų ir privataus sektoriaus veikėjų (bankų, finansinių įstaigų, statybų įmonių, NT agentūrų ir pan.) bendradarbiavimą, siekiant gerinti būsto prieinamumo galimybes jaunimui? Ar/kaip bendradarbiavimas tarp valstybinio ir privataus sektorių turėtų pasikeisti?
- 9) Kaip manote ar jaunimas turi pakankamai informacijos apie valstybės paramą įsigyjant būstą?
- 10) Kaip manote, kokios priežastys lemia jaunimo apsigyvenimą saugiuose bei nesaugiuose rajonuose?

4 Priedas. CHI-testo rezultatai

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	2,349 ^a	1	,125		
Continuity Correction ^b	2,102	1	,147		
Likelihood Ratio	2,366	1	,124		
Fisher's Exact Test				,135	,073
Linear-by-Linear Association	2,347	1	,126		
N of Valid Cases	818				
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 84,23.					
b. Computed only for a 2x2 table					

5 Priedas. CHI-testo rezultatai

Chi-Square Tests					
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	23,504 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	22,626	1	,000		
Likelihood Ratio	25,874	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	23,475	1	,000		
N of Valid Cases	818				
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 54,50.					
b. Computed only for a 2x2 table					

6 Priedas. CHI-testo rezultatai

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,733 ^a	3	,005
Likelihood Ratio	12,173	3	,007

Linear-by-Linear Association	5,739	1	,017
N of Valid Cases	507		
a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,77.			

7 Priedas. Ekspertų interviu kodavimo Maxqda (2018) rezultatai

Code System	44
+ Priemonės jaunimo dalyvavimo darbo rinkoje plėtrai	0
Švietimo sistemos tobulinimas	3
Parama būstui	4
Jaunimo gyvenamosios aplinkos pasirinkimą lemiantys veiksniai	0
+ Finansiniai ištekliai	3
Šeimos ryšiai	3
Jaunimo dalyvavimą darbo rinkoje lemiantys veiksniai	0
Jaunimo priklausymas tikslinei grupei	3
Įgūdžiai	6
Priemonės, jaunimo apsirūpinimo būstu didinimui	0
Parama per teikiama per verslo subjektus	4
Parama pirmojo būsto įsigijumui ne tik regijonuose	3
Valstybės parama būsto nuomai	5
Paramos būstui įsigyti sistemos vertinimas	0
Labiau teigimas nei neigiamas	4
Sistema nėra pakankamai efektyvi	6
Sets	0